

קונטרס

דְּבָרֵי חֵזֶק

בביאור מצות

אהבת ה'

גדרי החיוב

והדברים המביאים אליה

ובסופו קונטרס עבודת הלב

ובו שלשים עצות לתפילה בכונה

אהבת

בביאור מצות אהבת ה'
תוכן הענינים

ה'

הקדמה.....א

פרק א' באור מהי אהבת ה' המחיבת.....ג

פרק ב' צורת מצות אהבת ה' וגדל מעלתה.....י

פרק ג' פיצד היא הדרך להגיע לאהבת ה'.....טו

פרק ד' קיום המצוות ולמוד התורה מתוך אהבת ה'.....כג

פרק ה' לגרם לרבים לאהב את ה'.....כט

פרק ו' בענין מפסידי האהבה וסימניה ומסייעיה.....לב

פרק ז' ענפי האהבה- הדבקות השמחה והקנאה.....מ

פרק ח' עצות והדרכות לבא על ידם לאהבת ה'.....מד

להערות והארות

והשגת הקונטרס: 0504196198

הקדמה

הנה שמו הקדוש ברוך הוא לאדם במקום אשר רבים הם המרחיקים אותו ממנו יתברך, ומפריעים לו לעבודת הקדש. ועל האדם מוטל להתגבר בארי כנגדם, ולהזדרז לעשות את רצון קונו.

אמנם בכלל עבודת ה' יש מצות עשה אשר היא מפתח ויסוד לכל עבודת ה' יתעלה, והיא מצות עשה של אהבת ה', שנצטוינו שתהיה אהבת ה' קבועה בנו כל ימי חיינו באהבה גדולה ועצומה, עד כדי שתהיה האהבה לה' בכל הלב וכמו שיתבאר בפנים, ואין זה רק מצוה לאהב את ה' יתברך, אלא שכל צורת עבודת ה' תהיה מתוך אהבתו, כמו שנאמר לאהבה את ה' אלהיכם, ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם.

אך לא רבים יחכמו לקיים את מצות עשה זו כמאמרה, וזה מכמה סבות, יש שיאמרו שודאי שהם אוהבים את ה' יתעלה. אמנם אלו אינם יודעים את גדל חיוב האהבה כמו שיתבאר להלן. ויש שיחשבו שמצוה זו מיעדת בעקר ליחידי הדור, ולגדולי הצדיקים, ולמתנהגים בחסידות, ולא שכל אחד יעלה בהר ה', מה שאינו נכון, אלא היא מצות עשה על כל יהודי באשר הוא שם, כתפלין וקריאת שמע. והן אמת שהמדרגה הגבוהה ביותר של האהבה אינה שונה לכל נפש ולא עליך המלאכה לגמר כמבאר בדברי הרמב"ם פ"י מתשובה ה"ב שאין כל חכם זוכה לה, אמנם אין אתה בן חורין להבטל ממנה.

ועוד יש טעם להתרשלות בזה כיון שאין יודעים היטב מהי מצות אהבת ה' וכדלעיל, וכיצד היא הדרך להגיע אליה, ויש שייסברו שמקימים את מצות אהבת ה' בלמוד התורה, ולא יובן לדבריהם למה הצטוינו במצוה מיחדת לאהב את ה' יתעלה, הלא כבר נצטוינו פעמים רבות על למוד התורה. ועקר המפריע לאהבת ה' הוא מחמת רב טרדת העולם, אשר תכבד העבודה על האנשים, ולא נתנת תשומת הלב הראויה למצוה חביבה ויסודית זו.

על כן נשאני לפי לבאר ולברר את מצות עשה יקרה זו אשר היא שרש לכל עבודת ה', ואולי ע"י כן אתחזק בדבר, ואפשר שגם אועיל לזולתי בזה. ובאור המצוה הוא על פי דברי חכמינו ז"ל הקדושים בכמה מקומות שדברו בפרטי מצוה זו, וכן על פי דברי רבותינו הקדמונים מאורי הדורות הלא המה: הרמב"ם, רבינו בחיי בעל חובות הלכות, ספר הישר, ועוד. וכשנביא את דברי חז"ל בגמ' ובמדרשים נכתב אמרו חכמינו ז"ל, וכשנביא את דברי רבותינו מאורי הדורות נכתב אמרו רבותינו ז"ל, ולפעמים הוזכר לשון רבים גם על דברי יחיד כגון אמרו רבותינו וכיוצא בזה. וכשלא הוזכר המקור בתחילת הדברים, פנראה מאתנו הוא בס"ד. ולעתים היינו בבחינת גורעים ומוסיפים ודורשים, שבהורקת הדברים מפלי אל פלי, שנינו קצת מנשח המחבר, למען ירוץ הקורא בו.

ואני תפלה שיהיה חבור זה לתועלת, ויהיה לנחת רוח לפני ה' יתברך, ושנזכה תמיד לעשות את רצונו ולהזהר מהמרותו, ולעבדו בלבב שלם באהבה.

חדש הרחמים והסליחות

אלול תשע"ו

פָּרָק א' בְּאוּר מְהִי אֱהַבְתָּ ה' הַמְחִיבְתָּ

מְקוֹר הַמְצִוָּה וְעִנְיָנָהּ

הַנִּה צִוְּנוּ ה' יִתְעַלֶּה בַּתּוֹרָה עַל אֱהַבְתָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֱהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ (דְּבָרִים ו' ה'), וּמְצִוָּה זוֹ כְּמוֹ כָּל הַמְצִוּוֹת אֵינָה שְׂכִיטָת רַק לִיחִידֵי סְגוּלָה וְלְצַדִּיקִים שֶׁבְּדוֹר, אֲלֵא הִיא מְצִוָּה חִיּוּבִית עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּקִרְיַאת שְׁמַע וְתַפְלִין.

וְהַתְּבָאֵר בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא זוֹ בְּלִבְד שֶׁמְצִוָּה עָלֵינוּ לְאַהֵב אֶת ה' יִתְבָּרַךְ, אֲלֵא שֶׁאַהֲבָה זוֹ צְרִיכָה הִיא שֶׁתְּהִיָּה אֱהַבָה גְּדוּלָה וְעֲצוּמָה שֶׁשׁוּם דָּבָר לֹא יַעֲבֹד בְּעֵדָה וְיִמְנַע אוֹתָהּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאֱהַבְתָּ וְכוּ' בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ.

בְּאוּר חִז"ל בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק

וְכִמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל אֶת עִנְיָן זֶה, וְאָמְרוּ (בְּרַכּוֹת נ"ד א' וּרְבִינוּ יוֹנָה שֶׁם בַּפ"י א') **בְּכָל לִבְבְּךָ בְּשֵׁנֵי יְצִרְיָךְ בְּיֶצֶר טוֹב וּבְיֶצֶר הָרַע**, שֶׁאִף אִם יִשְׂאֲנוּ יְצִרוֹ הָרַע לַחֲטָא, יִזְכֹּר אֶת גְּדֻלַּת אֱהַבְתָּנוּ לְבוֹרְאוֹ שֶׁצִּוְּהוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כּוֹ, וְיִמְנַע מִלַּעֲשׂוֹת אֶת הָעֲבֵרָה, וּבְכָל נַפְשְׁךָ אֶפְלוּ נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ, שֶׁגַּם אִם נִגְזַר עָלָיו מִיְתֵה מִן הַשָּׁמַיִם, וְחָשׁ הוּא שֶׁקְצוֹ קָרַב שֶׁלֹּא בְּעֵתוֹ, לֹא יִסִּיר תַּמְתּוֹ וְאֱהַבְתָּנוּ וְדַבְּקוֹתוֹ בְּה' יִתְבָּרַךְ. וְכֵן נִלְמַד מִזֶּה שֶׁצִּרְיָךְ לְמִסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה. [ע' סְנֵהדְרִין ע"ד א'].

וּבְכָל מְאֹדְךָ הִינוּ בְּכָל מְמוֹנָךְ, שֶׁאִף אִם הַפְּסִיד אֶת כָּל מְמוֹנוֹ בְּעֶסֶק רַע אוֹ בְּשִׁטְפוֹן, לֹא תִגְרַע מִחַמַּת כֵּן אֱהַבְתָּנוּ לְה' יִתְעַלֶּה בְּמֵאוּמָה, אוֹ אִם יְצִטְרֶךְ לְהַשְׁלִיךְ אֶת כָּל מְמוֹנוֹ לְנֶגֶד אֱהַבְתָּנוּ ה' לֹא יַעֲבִינוּ דָּבָר זֶה כָּלל, כְּגוֹן בְּלֹא תַעֲשֶׂה שֶׁמְחִיב הוּא לְמִסֵּר אֶת כָּל מְמוֹנוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל דָּבָר ה' יִתְעַלֶּה.

עוד אָמרו פְּרוּשׁ אַחַר שֶׁבֶכֶל מְאֻדָּךְ הִינוּ שֶׁבֶכֶל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ, הֵי מוֹדָה לוֹ בְּמֵאוֹד מְאֹד, שֶׁלֹּא רַק בְּזִמְן שֶׁמִּשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ הִי יִתְבָּרֵךְ טוֹבָה, בְּבָנִים וְעֶשֶׂר וְכְבוֹד לְאַהֲבָה אֶת הַבּוֹרָא, אֲלֵא גַם כְּשֶׁהַמְּדָה נִרְאִית בְּעֵינָיו כְּאִינָה טוֹבָה, וּבָאִים עָלָיו מְכֹאֲבִים וְיִסּוּרִים שׁוֹנִים וּמִינֵי צַעַר חַיּוֹ, לֹא יִמְנַע וְלֹא יִפְרִיעַ דְּבַר זֶה לְאַהֲבָתוֹ אֶת הִי יִתְעַלֶּה, וְאֲדַרְבֵּה הֵי מוֹדָה לוֹ בְּמֵאוֹד מְאֹד, שֶׁכֵּן נֶאֱמָנִים פְּצָעֵי אוֹהֵב, וְלִמְדוֹ מִזֶּה חֻקְמֵינוּ ז"ל שֶׁחֵיב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הַרְעָה בְּשִׂמְחָה כְּשֶׁם שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל הַטוֹבָה.

אין מקרא יוצא מידי פשוטו

וְצָרִיךְ לְדַעַת שֶׁעַל אִף הַדְּבָרִים הָאֲמּוּרִים בְּבֵאוֹר בְּכֹל לְבָבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא לְאַהֲבָה אֶת הִי אֲפִלּוֹ נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ וְגַם בְּיִצְרַר הַרַע, מְכַל מְקוֹם אִין מְקָרָא יוֹצֵא מִיַּדֵי פְּשׁוּטוֹ, וְעַדִּין יֵשׁ לָנוּ לְפָרֵשׁ גַּם כְּפְשׁוּטִים שֶׁל דְּבָרִים שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ בְּזֶה שֶׁתְּהִיֶּה אַהֲבָתֵנוּ לַהִי אַהֲבָה גְּדוֹלָה וְעֲצוּמָה עַד מְאֹד, בְּכֹל לֵב וּבְכֹל נַפֶּשׁ.

וּכְמוֹ שֶׁהַתְּפָרֵשׁ דְּבַר זֶה הֵיטֵב בְּדְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ [רמב"ם פ"י מתשובה ה"ג] שֶׁהַאֲהֲבָה הִרְאוּיָה הִיא שְׂיֵאֲהֵב אֶת הִי אַהֲבָה גְּדוֹלָה יִתְרָה וְעִזָּה עַד מְאֹד, עַד שֶׁתְּהֵא נִפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּאַהֲבַת הִי וְנִמְצָא שׁוֹגָה בָּהּ תְּמִיד, כְּמוֹ אֵלּוּ חֲלֵי הָאֲהֲבָה שֶׁאִין דְּעַתָּם פְּנוּיָה מְאַהֲבַת אוֹתָהּ אֲשֶׁה, שֶׁהוּא שׁוֹגָה בָּהּ תְּמִיד, בֵּין בְּשִׁבְתּוֹ, בֵּין בְּקוּמוֹ, בֵּין בְּשַׁעָה שֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָה, יוֹתֵר מִזֶּה תְּהִיֶּה אַהֲבַת הִי בְּלֵב אוֹהֲבָיו, שׁוֹגִים בָּהּ תְּמִיד, כְּמוֹ שֶׁצִּוְנוּ בְּכֹל לְבָבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ וּבְכֹל מְאֻדָּךְ, וְהוּא שֶׁשְׁלֵמָה אָמַר דְּרָךְ מְשַׁל, כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי, וְכֹל שִׁיר הַשִּׁירִים מְשַׁל הוּא לְעַנְנוּ זֶה.

אפלו נוטל את נפשך הוא סימן לאהבה

וְנִרְאֶה לְהוֹסִיף שֶׁפְּשׁוּטוֹ וּמְדַרְשׁוֹ הֵם אוֹתוֹ הֶעֱנִינוּ, שֶׁכֵּן הָאֲהֲבָה בְּכֹל נַפְשְׁךָ אֲפִלּוֹ נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ, הוּא סִימָן שֶׁהַאֲהֲבָה הִיא בְּכֹל לֵב וְנַפֶּשׁ, וְכֵן עִי בִירוּשְׁלָמִי (בְּרֻכּוֹת פ"ט ה"ה ס"ז ב') שֶׁרַבִּי עֲקִיבָה הִזָּה

עומד ונדון [למות] לפני טונוסטרופוס הרשע, והגיע זמן קריאת שמע, התחיל רבי עקיבה לקרות את שמע ושחק, אמר לו, זקן או מכשף אתה או מבעט בישורין אתה [מה הנד שוחק כשאתה הולך למות]. אמר לו תפח רוחו של אותו האיש. לא מכשף אני ולא מבעט בישורין. אלא כל מי קריתי פסוק זה והייתי מצטער ואומר אימתי יבואו שלשתן לידי. ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. אהבתיו בכל לבי ואהבתיו בכל ממוני. ובכל נפשי לא היה בדוק לי וכעת כשהגיע עת בכל נפשי, והגיעה זמן קרית שמע ולא אפגא דעתי, לכן אני קורא ושוחק, לא הספיק לומר עד שפרחה נשמתו.

השעשוע והענג בהזכרת שמו יתעלה

עוד בארו לנו רבותינו [מסילת ישרים פי"ט] שענגן האהבה הוא שיהיה האדם חושק ומתאוה ממש אל קרבתו יתברך, ורודף אחר קדשותו, כאשר ירדף איש אחר דבר הנחמד ממנו חמדה עזה, עד שיהיה לו הזכרת שמו יתברך, והדבור בתהלותיו, והעסק בדברי תורתו ואלהותו יתברך שעשוע וענג ממש, כמי שאוהב את אשת נעוריו או את בנו יחידו אהבה חזקה, אשר אפלו הדבור בם יהיה לו לנחת ותענוג, וכענגן שנאמר (ירמיה לא, יט) הבן יקיר לי וכוי כי מדי דברי בו זכר אזכרנו עוד.

הנפש רוצה את קרבת ה'

ואמרו רבותינו [חובה"ל שער אהבת ה' פי"א] שענגן אהבת ה' הוא שבאמת הנפש נוטה היא מעצמה אל הבורא כדי שתדבק באורו העליון, שכן הנפש היא דבר רוחני, וממילא נוטה היא אל הדומה לה, ומתרחקת בטבעה מהגופות העבים.

אלא שקשרה הבורא יתברך בגוף הזה העבה, שכן רצה לנסותה בו היאך היא תנהיג אותו, וכשם שכאשר תרגיש הנפש בדבר שיש בו

ותועלת לגוף, תטה מאליה במחשבתה אליו ותחשק בו, כדי למצא את המנוחה ממדוי גופה ופגעיו. כמו כן כשתרגיש הנפש בענין שיוסיף לה כח רוחני, תטה ברעיוניה אליו, ותדבק בו במחשבתה, ומתאוה היא אליו, ונכספת לו, וזאת היא תכלית האהבה הזכה.

אמנם כיון שצרכי מחסורו של הגוף מתמידים, אין לנפש השקט, ונטרדה הנפש בעניני גופה, ולא בדברים הראויים לה לאהב, אשר בהם הצלחתה.

כאשר יאיר האור על הנפש תדבק בה'

וכאשר יתגלה לה אור השכל, ויתברר לה גנות מה שנטתה אליו באהבתה, תשוב מזה, ותניח כל עניני העולם הזה אל הבורא החונן, ותטה במחשבתה לבקש אופני הצלתה ממה שנכשלה בו. ואז תפרש מן העולם ומכל תענוגיו, ותבזה הגופות ותאותם. ויפקחו עיניה מהסכלות, ויתגלו לה אמתת פני בוראה ומנהיגה.

וכאשר היא תבין את גדל יכלתו ועצם מעלתו של הבורא יתעלה, תכרע ותשתחוה לו ביראה ופחד ואימה מעצמתו ויגדלתו, ולא תסור מזה, עד אשר יבטיחנה הבורא יתעלה וישקיט פחדה ומוראה [נראה שכונתו היא שירגיש בעצמו בטחון בה' יתעלה], ואז תשטה את כוס האהבה באלהים ותתבודד בו ליחד לבבה לו, ולאהבה אותו, ולבטח עליו, ולהשתוקק לו.

ולא יהיה לנפשו יעסק חוץ מעסק עבודת ה', ולא יעבר על רעיוניה זולתו, ולא יעלה במחשבתה בלעדיו, ולא תשלח אבר מאברי גופה אלא במה שתמשך בו לרצונו, ולא תדבר בלשונה כי אם בזכרו ושבוה והודאתו ויתהלתו, מרב אהבה לו ומהשתוקק לרצונו יתברך.

כל הנאות העולם כאין כנגד אהבתו

עוד אמרו [אורחות צדיקים שער האהבה] שהנפש היא מלאה אהבה,

ואותה אהבה קשורה בשמחה, אשר היא מבריחה מעל לבבו את נעימות הגוף ותענוגות העולם. ואותה שמחה מתגברת על לבבו, וכל ההנאות שבעולם הם כאין כנגד תגברת תקף שמחת אהבת השם יתברך, וכל שעשועי ילדיו כלא היו כנגד שעשוע הלב האוהב את השם בכל לבו. וכל ההרהור שלו הוא איך לעשות את רצון הבורא יתברך, ולזכות את הרבים, ולעשות קדוש השם, ולמסר את עצמו באהבת השם.

אברהם אבינו הוכיח את אהבתו בכל האפנים

והנה כבר התבאר לעיל מאמר הכתוב שאהבת ה' יתעלה תהיה בכל לבבו בכל נפשו ובכל ממונו, והביאו רבותינו [חובות הלכות פרק ב'] שפבר מצאנו שאברהם אבינו ע"ה הראה את אהבתו לה' בהתנדבו בממונו בגופו ובנפשו. **בממונו** שהיה מוציאו על העוברים ושבים בהכנסת אורחים, כדי להודיעם את הבורא. **בגופו** בברית מלה שלא התעבב לקים אותה בעצמו ובבניו ועבדיו בשמחה. **ובנפשו** התנדבו לאבד הנפש באהבת ה', הוא מה שהראה בענין יצחק מהירות וחריצות לעוקדו על גבי המזבח, שזה מורה על אהבתו הזכה באלהים, ולבבו הנאמן בעבודתו, והיא המדרגה העליונה ממדרגות האהבה בה יתעלה.

ואף שמדרגה זו אינה בכל אדם, מכל מקום מי שמתמיד על האהבה ומשתדל בה תמיד, יאמצהו הבורא ויעזרהו על האהבה הנאמנה אשר תהיה לגדל ולרומם לבורא יתעלה, אשר היא למעלה מן היכלת הבשרית, כמו שאמר הכתוב (משלי ח) אני אוהבי אהב ומשחרי ימצאני.

והוסיפו ואמרו [חווה"ל פ"ה] שיש לפרש את מה שנאמר בכל לבבך ובכל נפשך, שהכונה היא שלא תהיה לך אהבה אחרת בלבך, וגם אם תאהב את זולתו תהיה האהבה במה שיש בו לתועלת לעבודת ה', כדי שתהיה אהבתך אותו סעיף מאהבתך את ה' יתעלה, ולא שתשתף עם אהבתו את אהבת זולתו. ויתבאר עוד בפרק ג'.

קיום המצוה במחשבה בלבד

ובארו עוד [פלא יועץ אהבת ה'] שהיא מצוה שמתקיימת במחשבה והרהור בלבד, כי כאשר יתן אל לבו שראוי לאהב את ה' אהבה עזה, הרי זה מקיים מצוה רבה. והנה המצוות שמתקיימות במחשבה בלבד הן קלות לקימן, שהרי האדם אינו יכל לעמד בלי מחשבה אפלו רגע, ואם חושב הוא במחשבות זרות והרהורים רעים במקום לחשב באהבת האל יתברך ויראתו וכדומה, אין זה כי אם רע לב, שעוזב מקור מים חיים לחצב בורות נשברים, ובמקום שיכול הוא לעשות מצוה שנוטל עליה שכר, יהיה בכלל פתאים עברו ונענשו.

ולכן ראוי לאדם להתחזק ברב עז ותעצומות, להרחיק את כל המחשבות הזרות וההרהורים הרעים, ולחשב מחשבות קדושות אפלו ברצוא ושוב, ותקף כשיזכר אשר לא טוב עושה, שחושב הוא מחשבות זרות, יצטער ויברח לו מהן, וידבק בקונו כאשר יוכל.

זמן המצוה

ומצוה זו מנאה החנוף בהקדמתו מן המצוות התמידיות, ומצוה חיובית היא ולא קיומית, שכן היא חיוב תדיר, שבכל רגע ורגע תהיה בלבו אהבה גדולה לה' יתברך. אם כי אין הכוונה שיש חיוב כל רגע לחשב על זה שאוהב הוא את ה' יתעלה, שהרי צריך ללמד את תורת ה' וכיוצא בזה, אלא שהאדם יגיע למצב של אהבה גדולה לה' יתברך, ויחיה כך תמיד, ואם החלישוהו הבלי העולם מאהבתו, ישוב ויחזק לעצמו את האהבה. ומכל מקום כשחושב בזה ודאי שמקיים הוא מצוה.

כשקורא את שמע יכניס אהבת ה' בלבו

והביא המשנה ברורה (כ"ה ס"ק י"ד) שכתב בספר חרדים שפשאומו בקריאת שמע ואהבת את ה' וכו' יראה להכניס אהבת השם

וּתְבַרֵךְ בְּלִבּוֹ שֶׁלֹא יִהְיֶה כְּדוֹבֵר שֶׁקֶר חַיִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ לְעֵנָן הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמֵעַ וְאֵינּוּ מְנִיחַ תְּפִלִּין, שֶׁהוּא כְּמַעֲיֵד עֲדוּת שֶׁקֶר בְּעֶצְמוֹ.

וְעַי' עוֹד בְּשִׁמְרֵת הַלְשׁוֹן חַיִּיב בְּחֻמְרֵי הַסֵּפֶר פִּיב שֶׁכְּתִב שֶׁכְּשֶׁאֹמֵר וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת ה' וְכו'. יִרְאֶה לְהַכְנִיס אֶהְבֶּת הַשֵּׁם וּתְבַרֵךְ בְּלִבּוֹ, וְהִבִּיא שְׂבָחוֹת וְהַלְבוֹת הַלְבָבוֹת (שַׁעַר אֶהְבֶּת ה' פֶּרֶק ג'), כְּתִב שֶׁיִּתְבּוֹנֵן בְּגִדְלַת הַבוֹרֵא וְרוֹמְמוֹתוֹ [שֶׁהוּא מְחִיָּה כָּל הָעוֹלָמוֹת], וּבְהַפּוֹד בְּקִטְנוֹת עֶרְךָ נִפְשׁוֹ וְזַעֲרֹתָו, וְאַחַר כֵּן יִכִּיר רַב טוֹב הַבוֹרֵא עָלָיו בְּהַתְמַדַּת טוֹבוֹתָיו מִיּוֹם הַיּוֹתוֹ עַל הָאֶרֶץ לֹא לְפִי מַעֲשָׂיו, וְשֶׁהוּא מְסַתֵּיר אֶת עוֹנוֹתָיו מִבְּנֵי אָדָם וּמְאָרִיךְ לוֹ.

וְאִם קִשָּׁה לוֹ לְכַוֵּן כָּל זֶה בְּעַת קְרִיאַת שְׁמֵעַ, יִרְאֶה לְהַתְבּוֹנֵן בְּכָל זֶה עַל כָּל פְּנִים פְּעַם אַחַת בַּיּוֹם, וְכִי בְּשִׁבִיל שֶׁהִיא מִצְוָה תְּדִירִית, שֶׁאֵינָה תְלוּיָה בְּזִמְן כַּיְדוּעַ, תִּהְיֶה נִגְרַעַת שֶׁלֹא יִרְאוּ לְקַיֵּם אוֹתָהּ עַל כָּל פְּנִים פְּעַם אַחַת בַּיּוֹם? וְסִיִּים שֶׁטוֹב שֶׁיִּרְאֶה לְהַתְבּוֹנֵן בְּזֶה אַחַר הַתְּפִלָּה, קוֹדֵם שֶׁיִּכְנֶס לְבֵיתוֹ לֶאֱכֹל, וּבְדוּמָה לְשֶׁאֵר מְצוּוֹת הַמוֹטְלוֹת עַל הָאָדָם, כְּמוֹ תְּפִלִּין אוֹ לִוְלֵב וּמִינֵיוֹ בְּחַג הַסִּכּוֹת, שֶׁאֵינּוּ אוֹכֵל קוֹדֵם שֶׁמְקַיֵּם כְּמִבְּאֵר בְּסִימָן תְּרַנִּיב וּבְסִימָן רַל"ה ע"ש.

פָּרָק ב' צוֹרֵת מִצְוֹת אֱהָבַת ה' וְגֹדֵל מַעֲלָתָהּ

לֹא יִישָׁן כִּי אִם עַל יְצוּעֵי אֱהָבָתוֹ

וּמָה נִמְתְּקוּ אִמְרֵי רַבּוֹתֵינוּ בְּעִנְיַן צוֹרֵת עֲבוֹדַת ה' יִתְעַלֶּה הַרְאוּנָה, בְּחוּבוֹת הַלְּבָבוֹת [עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים פ"ה] שֶׁלֹּא יִישָׁן הָאָדָם כִּי אִם עַל יְצוּעֵי אֱהָבָתוֹ שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ, וְלֹא יַעֲוֹר אֶלָּא בְּמִתְקִיּוֹת זָכְרוֹ. וְלֹא יִמְצָא קוֹרֵת רוּחַ אֶלָּא עִמּוֹ. וְלֹא יִבְרַח כִּי אִם מִהֶמְרוֹתוֹ, וְלֹא יִתְאַבֵּל כִּי אִם בְּעַת כְּעֶסוֹ. וְלֹא יִפְחַד כִּי אִם מִתּוֹכַחְתּוֹ, וְלֹא יִקְוֶה כִּי אִם חֶסֶדּוֹ. וְלֹא יִכְעַס כִּי אִם בְּמָה שֶׁמַּחִיב רְצוֹנוֹ, וְלֹא יִרְצֶה אֶלָּא בְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ. וְלֹא יִקַּח כִּי אִם בְּרִשׁוֹתוֹ, וְלֹא יִתֵּן אֶלָּא לְמִי שֶׁצִּוָּה אוֹתוֹ לָתֵת לוֹ.

וְלֹא יִהְיֶה כִּי אִם בְּזָכְרוֹ, וְלֹא יִבִּיט כִּי אִם אֶל דְּרָכָיו. וְלֹא יִשְׁמַע כִּי אִם אֶל דְּבָרָיו, וְלֹא יֵאָכֵל אֶלָּא מִה שֶׁהֵאָכִילוֹ [כַּנְרָאָה הַכּוֹנֶנָה הִיא שֶׁקְּשִׂיאֵכֶל יַחֲשׁוּב שֶׁה' הוּא הַמֵּאָכִילוֹ]. וְלֹא יַחֲשַׁב אֶלָּא בְּגִדְלָתוֹ. וְלֹא יִשִּׁישׁ אֶלָּא בְּרְצוֹתוֹ אוֹתוֹ, וְלֹא יִשְׁמַח כִּי אִם בְּעֲבוֹדָתוֹ. וְלֹא יִבְקֹשׁ כִּי אִם אֶת רְצוֹנוֹ, וְלֹא יִרוּץ כִּי אִם בְּשְׁלִיחוֹתוֹ, וְלֹא יַעֲמִיד כִּי אִם מִהֶמְרוֹתוֹ. וְלֹא יֵשֵׁב כִּי אִם בְּבֵיתוֹ, וְלֹא יִקּוּם כִּי אִם בְּאַמוּנָתוֹ, וְלֹא יִקְרָא כִּי אִם אֶת סִפְרוֹ, וְלֹא יִלְבֹּשׁ כִּי אִם כְּסוּת יִרְאָתוֹ, וְכֹן בְּכֹל תְּנוּעוֹתָיו לֹא יַעֲתִיק רַגְלָה, וְלֹא יִנִּיעַ עַפְעָף, אֶלָּא אַחַר הַפְּקֵת רְצוֹן אֲדוּנָיו בָּהֶם. ע"ש.

לְמוֹד מִקְרִיאַת שְׁמַע בְּגֹדֵל מַעֲלַת הָאֱהָבָה

וְהִנֵּה צָנְנוּ בּוֹרְאָנוּ יִתְעַלֶּה לְקָרוֹת אֶת שְׁמַע בְּשִׁכְבָּנוּ וּבְקוּמָנוּ, וּכְשֶׁנִּתְבּוֹנֵן בְּדְבָרִים הָאֲמוּרִים שֶׁם נִרְאָה עַד כַּמָּה גְּדוּלָה הִיא מַעֲלַת אֱהָבַת ה', וְעַד הֵיכָן הוּא גֹדֵל חִיּוּבָהּ, שֶׁהִיא בָּאָה כְּצוּוֵי רֵאשׁוֹן לְאַחַר קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת שְׁמַיִם, וְהִיא כְּמִפְתַּח לְכֹל עֲבוֹדַת ה', וְכִמּוֹ שֶׁצִּוָּה ה' יִתְעַלֶּה כְּבָר עַל תְּחִלַּת הַפְּרָשָׁה שֶׁבְּקִרְיַאת שְׁמַע וְאָמַר וְאֱהָבֵת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל לְבָבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ וּבְכֹל מְאֹדְךָ, וְשׁוּב בְּפִרְשָׁה שְׁנִיָּה נֶאֱמַר וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי וְכוּ', לְאֱהָבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם

וּלְעַבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם, הָרִי שְׂזָהוּ שְׂרַשׁ כָּל עֲבוֹדַת ה', שֶׁהִיא תְהִיָּה מִתּוֹךְ אֲהַבַת ה' יִתְבָּרַךְ.

תועלת ק"ש בבקר ובערב לכל היום והלילה

וּבְעֵינַיִן זֶה שְׁנִצְטוּיֵינוּ לְקִרוֹת אֶת שְׁמֵעַ בְּבִקְרָה וּבְעֶרְבֵי, יֵשׁ לְהוֹסִיף שְׂאִין הַתּוֹעֵלַת מִכַּף רַק בְּשַׁעַת הַקְּרִיאָה בְּעֶצְמָהּ, אֲלֵא שֶׁהַקְּרִיאָה בְּבִקְרָה הִיא תּוֹעִיל לְכָל הַיּוֹם, וְהַקְּרִיאָה בְּלֵילָה תּוֹעִיל לְכָל הַלַּיְלָה.

וּכְמוֹ שֶׁבָּאָר לָנוּ אֶת דְּבַר נִפְלֵא זֶה בְּהִרְחֵבָה בְּסִפְרֵי הַחֲנוּךְ [מִצְוָה ת"כ] שְׂרָצָה הַשֵּׁם לְזִכּוֹת אֶת עַמּוֹ שֶׁיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת מַלְכוּתוֹ וְיִחַדּוּ בְּכָל יוֹם וְלַיְלָה כָּל הַיָּמִים שֶׁהֵם חַיִּים, כִּי בְּהִיּוֹת הָאָדָם בְּעַל חֵמֶר, נִפְתָּה אַחַר הַבְּלִי הָעוֹלָם וְנִמְשָׁךְ לְתַאֲוֹתָיו, צָרִיךְ הוּא עַל כָּל פְּנִים זְכָרוֹן תְּמִידִי בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם לְשִׁמְרוֹ מִן הַחֲטָא, עַל כֵּן הִיָּה מִחֲסָדוֹ לְזִכּוֹתָנוּ.

וְצוּנו הַבוּרָא יִתְבָּרַךְ לְזַכֵּר אֶת שְׁנֵי הָעֵתִים הָאֵלֶּה בְּקִבְעַת וּבְכּוֹנְנָה גְמוּרָה, אַחַת בַּיּוֹם לְהוֹעִיל לְכָל מַעֲשֵׂינֵינוּ שְׁבִיּוֹם, שְׁכֵן בְּהִיּוֹת הָאָדָם זוֹכֵר בְּבִקְרָה אֶת אַחַדוֹת הַשֵּׁם וּמַלְכוּתוֹ, וְשֶׁהַשְּׁגָחַתוֹ וְיִכְלָתוֹ עַל הַכֹּל, וְיִתֵּן אֶל לְבוֹ כִּי עֵינָיו ה' פְּקוּחוֹת עַל כָּל דְּרָכָיו, וְכָל צְעָדָיו יִסְפֵּר, וְשֶׁלֹּא יִתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ דְבַר מִכָּל דְּבָרָיו, וְלֹא יוּכַל לְהַחֲבִיא מִמֶּנּוּ אַחַת מִכָּל מַחֲשַׁבוֹתָיו, הֲלֹא תִהְיֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ זֹאת וְהוֹדָאת פִּיו בְּדַבָּר הַזֶּה בְּשַׁחַר לְמִשְׁמֶר עָלָיו כָּל הַיּוֹם הַהוּא, וְתִהְיֶה לוֹ גַּם כֵּן הוֹדָאת הַלַּיְלָה בְּזֶה לְמִשְׁמֶר כָּל הַלַּיְלָה. ע"ש.

וּכְמוֹ כֵּן כְּשִׁיתּוֹ הָאָדָם אֶל לְבוֹ כְּרָאוּי בְּקוּרָאוֹ אֶת שְׁמֵעַ בְּבִקְרָה אֶת צְוּי ה' עַל אֲהַבַתוֹ, הָרִי יִשְׁפִיעַ דְּבַר זֶה עַל כָּל הַיּוֹם, וְכֵן בְּקְרִיאַת הָעֶרְבֵי יִתְעוֹרֵר זְכָרוֹנוֹ עַל זֶה כָּל הַלַּיְלָה.

כְּשֵׁיט בְּאָדָם מִמַּדּוֹת הַבוּרָא יִתְדַבֵּק בּוֹ

וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ [סִפְרֵי הַיֵּשֶׁר שְׁעַר הַחֲמִישִׁין] שֶׁכָּל אִישׁ בְּעַל שְׂכָל טוֹב וְנִפְשׁ נִקְיָה יִמְשָׁךְ לְאֲהַבַת הָאֵל, בְּעַבּוֹר שֶׁהַבוּרָא בּוֹ הַמַּדּוֹת הַיֵּשֶׁרוֹת

והטובות, ולכן כְּשֵׁי־מִשָּׁךְ הָאָדָם לְעִבּוּדַת [וְאֵהֶבֶת] הָאֵל, אֹתָהּ הוּא שֵׁיִשׁ בּו מַמְדוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ, וְעַל כֵּן הוּא נִמְשָׁךְ אַחֲרָיו כְּאֲשֶׁר יִמְשָׁךְ כָּל חָכֵם לְחֵבֶרֶת הַחֲכָמִים.

וְעַל כֵּן, כְּשֵׁי־תִרְאֶה אָדָם שֶׁמִּתְרַחֵק מֵעִבּוּדַת הָאֵל יִתְעַלֶּה, תִּדְעַ שֶׁאֵין בּו מַמְדוֹת הָאֵל כְּלוּם אֶלָּא אֶת הַפְּכוֹ, וְעַל כֵּן יִרְחַק מֵעִבּוּדָתוֹ. כִּי אֵלוּ הֵיזָה בּו שְׂכָל, אוֹ קִדְשָׁה, אוֹ תְּמִימוֹת, אוֹ יִשָּׁר, שֶׁאֵלוּ הַמַּדּוֹת הֵן מַדּוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ, וְאִם הֵיזָה לוֹ מִשְׁהוֹ מִהֵן, הֵיזָה מוֹשִׁיכוֹ לְבוֹ לְאֵלֵהֶיו. כִּי בְּהִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ זָכָה, יִרְאֶה הָאָדָם מִמֶּנָּה אֶת הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ, וְאֶת אַחֲדוֹתוֹ, וּמְצִיאוֹתוֹ, וְשָׁאֵר כְּחוֹתָיו הַמְּשֻׁגָּיִם בְּשֶׂכָל. וְאִם לֹא תִהְיֶה הַנֶּפֶשׁ זָכָה וְצַחָה, לֹא יוּכַל לְרְאוֹת אֶת הַתְּעַלּוּמוֹת מִבְּלַעֲדֶיהָ, כִּי הַגּוֹף אֶפְלָל. וְהַמְּשָׁל עַל זֶה מִן הַרְּאִי, שֶׁאִם הִיא תִהְיֶה זָכָה יוּכַל לְרְאוֹת בָּהּ אֶת הַעֲצָמִים, מִה שֶׁאֵין כֵּן אִם לֹא תִהְיֶה זָכָה. וּבְהִיּוֹת לְאָדָם שְׂכָל טוֹב וְנֶפֶשׁ זָכָה, תִּתְעוֹרֵר בְּאָדָם אֵהֶבָה גְּמוּרָה לְבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ.

הַאֵהֶבָה תְּצַמִּיחַ גַּם יִרְאֶה

וְהוֹסִיף עוֹד שֶׁכְּאֲשֶׁר תִּהְיֶה הַאֵהֶבָה הַגְּמוּרָה בְּאֵל יִתְעַלֶּה, תְּצַמַּח מִמֶּנָּה גַּם הִיִּרְאֶה, כִּי אֲנוּ רוֹאִים שְׂכָל מִי שֶׁיֵּאֱהָב לְחֵבֶרֶוּ בְּעִבּוּר מַדּוֹת טוֹבוֹת שֵׁיִשׁ בּו, תִּהְיֶה הַאֵהֶבָה גַּם לְעוֹל עַל צְנֵאוֹרוֹ, וְתִכְנִיעֵהוּ לְבִקְשׁ אֶת רְצוֹן הָאֱהוּב, וְלֹא יִמְצֵא מְנוּחָה רַק בְּעֵת יִגִּיעָתוֹ בְּעֶסֶק הָאֱהוּב, וְתִמְתַּק לְחַכּוֹ הַיְּגִיעָה בְּצַרְךָ הָאֱהוּב יוֹתֵר מִהַמְּנוּחָה.

וְאִם יִזְדַּמֵּן לוֹ דְּבַר חֲטָא, אוֹ שְׂגָגָה, אוֹ יַעֲשֶׂה דְּבַר אֲשֶׁר לֹא יֵיטֵב לְאֱהוּבוֹ, יִהְיֶה הָאוֹהֵב מִשְׁתוֹמֵם, וְנִכְלָם, וְיִתְחַבֵּא כְּדָרְךְ הַנִּכְלָמִים. וְזֶה הַדְּבַר מִכֵּחַ הַאֵהֶבָה, אֲשֶׁר הִיא כְּעַל בְּרִזַל עָלְיוֹ, לְהַכְנִיעַ אֶת הָאוֹהֵב לְאֵהֶב, כְּאֲשֶׁר אָמַר הַפְּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ח) כִּי עֲזָה כְּמוֹת אֵהֶבָה. עִישׁ.

אֲמָנָם יֵשׁ לְהַעִיר שֶׁהִיִּרְאֶה מִה' יִתְבָּרֵךְ צְרִיכָה הִיא לְהִיּוֹת לֹא רַק מִצַּד הַאֵהֶבָה, כְּמִבְּאֵר מַדְבְּרֵי חֲכָמֵינוּ בִּירוּשָׁלַיִם (בְּרֻכּוֹת ס"ז א') שֶׁאֲמָרוּ עֲשֵׂה מֵאֵהֶבָה וְעֲשֵׂה מִיִּרְאֶה, עֲשֵׂה מֵאֵהֶבָה שֶׁאִם בָּאתָ לְשֵׁנָא,

דע כי אתה אוהב ואין האוהב שונא. עשה מיראה שאם באת לבעט דע שאתה ירא ואין ירא מבעט.

ומבאר מזה שצריך שיהיה כח היראה יפה גם בפני עצמו, ואין היראה רק מחמת האהבה. שכן אם נאמר שכל היראה היא רק מחמת האהבה למה שלא יבעט.

מי שלבו אוהב את השלמות יאהב את הבורא

ועל זו הדרך שמי שיטש בו ממדות הבורא יתדבק בו אמרו עוד [פלא יועץ ערוך אהבה] שמי שיטש לו שכל טוב, ומכיר הוא את מעלת האיש השלם, וגם לבו חפץ בשלמות, ממילא אוהב הוא את האיש השלם בגלל שלמותו אהבה עזה, ועל אחת כמה וכמה שיטש לו לאהב את הבורא יתברך, שהוא השלם האמתי בכל מיני השלמות ובתכלית השלמות.

אבל אהבה זו לא תתכן אלא בדומים לבוראם, כמו שהחפץ בטוב הולך ונדבק בדרך טובים, ולכן ככל מה שירבה האדם לעסק בתורה ולקיים את מצוותיו יתברך, כאשר הוא יתברך מקימם, וילך בדרך ה' יתברך, כך יתברך אהבתו אל ה' על שלמותו.

ומאידך כל אשר ידיו תתרפינה מן התורה ומן המצוות, כך יהיה נסוג אחור מאהבת הבורא, מצד שאין לו דמיון עם הבורא, ועוד שעוונותיו הן הם המסכים המבדילים בינו לבין אביו שבשמים, והם המקטרגים והמשטינים שמערבבים את מוחו ברב מחשבות, עד שלא יזכר או לפחות שלא יוכל להתמיד במחשבתו באהבת בוראו.

טוב לקבוע עת ללמוד בספרים שמחזקים האהבה

והוסיף שמאחר שדלוננו מאד והרבינו טמאה ואשמה, וחסאיתנו מונעים הטוב מה', ואין אנו יכולים לכוין דעתנו ליראה

ולאהבה את ה' הנכבד והנורא, הנה כי כן טוב לגבר שיקבע עתים לקרות מדי יום ביום, או לפחות כפעם בפעם, בספרים המזכירים את היראה והאהבה וכדומה, כגון בספר הקדוש ראשית חכמה, וספר החסיד השל"ה, וספר חובות הלבבות, וספר הברית, וכיוצא בהן.

ובדברים האלו אולי יש תקנה לקיים במקצת את מצות היראה והאהבה, כי היראה נמשכת מן האהבה, כי לפי רב האהבה אם מפני הטובות שקבל ממנו, ואם מפני רוממותו ושלמותו, כד יתהיה נרא מלעבר על רצונו ולהכעיסו ולצערו. והנה גם מצות היראה היא מתקיימת במחשבה לבד, ומתווד מחשבת האהבה תהא נמשכת מחשבת היראה.

פֶּרֶק ג' כִּיצַד הִיא הַדְרֵךְ לְהִגִּיעַ לְאַהֲבַת ה'

לא יהיה שקוע בענייני העולם

הנה פְּדִי לְקַיִם אֶת מִצְוַת אַהֲבַת ה' יִתְבָּרַךְ כְּרֵאוּי, צְרִיף הָאָדָם לְהַתְעַלּוֹת וּלְהַתְרוֹמֵם מֵעַל הַבְּלִי וְתַעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, אֲשֶׁר הֵם מְשַׁכְּחִים אֶת אַהֲבַתּוֹ יִתְעַלֶּה.

וְכֹנֶנֶת הַדְּבָרִים הִיא שֶׁלֹּא יִהְיֶה הָאָדָם שְׁקוּעַ וּמִתְדַבֵּק בְּעִנְיַי הָעוֹלָם הַזֶּה, אִף כִּי נַעֲשֶׂה אֶת מַה שְּׁצָרִיף הוּא לַעֲשׂוֹת בְּעִנְיַי הָעוֹלָם, לְקַיִם הַגּוֹף לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְעַלֶּה.

וְכִמוֹ שֶׁבָּאָרוֹ לָנוּ אֶת עֲנָן זֶה רַבּוֹתֵינוּ [רַמְבַּ"ם פ"י מִתְשׁוּבָה ה"ו] שְׁדַבֵּר דְּדוּעַ וּבְרוּר הוּא שְׂאִין אַהֲבַת הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא נִקְשְׂרַת בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, עַד שֶׁיַּעֲזֹב אֶת כָּל מַה שֶּׁבְּעוֹלָם חוּץ מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁצִּוָּה ה' וְאָמַר בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ, שִׂיָּהוּ מַה שְּׁיִמְלֵא אֶת כָּל לְבוֹ וּנְפִשׁוֹ, עַד שֶׁיִּשְׁגָּה בְּאַהֲבַת ה' תְּמִיד כְּרֵאוּי. וְיִתְעַסֵּק רַק בְּדַעַת שְׂיַדְעָהוּ, וְכַפִּי הַדַּעַת שְׂיַדַּע אֶת ה' הִיא הָאַהֲבָה.

לְהַתְעַנֵּג בְּהַשְׁגָּתוֹ בְּתַכְלִית הַתְעַנּוּג

וּלְפִיכֵךְ צְרִיף הָאָדָם לִיַּחַד אֶת עֲצָמוֹ, לְהִבְיֵן וּלְהַשְׁכִּיל בְּחֻמּוֹת וּתְבוּנוֹת הַמוֹדִיעִים לוֹ אֶת קוֹנוֹ, כְּפִי כַח שֶׁיֵּשׁ בְּאָדָם לְהִבְיֵן וּלְהַשִּׁיג. וְכֵן בָּאָרוֹ [סַהֲמ"צ לְהַרְמַב"ם עֲשֵׂה ג'] שֶׁמִּצְוַת אַהֲבַת ה' הִיא שֶׁנִּתְבַּוֵּן וְנִשְׁכָּל בְּמִצְוֹתָיו וּפְעֻלוֹתָיו שֶׁל הַבוֹרֵא יִתְעַלֶּה, עַד שֶׁנִּשְׁגָּהוּ וְנִתְעַנֵּג בְּהַשְׁגָּתוֹ בְּתַכְלִית הַתְעַנּוּג, וְזוֹהִי הָאַהֲבָה הַמְחֻיָּבֶת.

עוֹד אָמַרו [פ"ד מֵהַל' יְסוּדֵי הַתּוֹרָה ה"ב] שֶׁבְּזֶמַן שֶׁהָאָדָם מְכִיר אֶת כָּל הַבְּרוּאִים מִמֶּלֶאךָ וְגִלְגַּל וְאָדָם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וְיִרְאֶה מֵהֵם אֶת חֻמּוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא בְּכָל הַיְצוּרִים וְכָל הַבְּרוּאִים, הָרִי הוּא מוֹסִיף אַהֲבָה לְמָקוֹם, וְתַצְמָא נַפְשׁוֹ וְיִכְמֶה בְּשָׂרוֹ לְאַהֲבַת אֶת הַמָּקוֹם בְּרוּף הוּא.

ביאור החסרון באהבות אחרות לאהבת ה'

ויש לך להתבונן, למה צריך לעזוב את כל מה שבעולם בשביל לאהב את הבורא יתברך, וכי מי שאוהב הוא את בנו האחד, נאמר לו שישפח את אהבתו מילדו זה כדי שיוכל לאהב את ילדו השני, הרי אוהב הוא את שניהם יחדו ואין האהבות סותרות כל כך זה את זה, ובמה שונה היא אהבת ה'.

ונראה שהוא חסרון משני פנים, האחד שאין אהבת ה' יתעלה ככל אהבה שהיא אהבה לדבר מוחשי, שאדם רואה אותו בעיניו, וחושק בו בתמונתו, מה שאין כן באהבת ה', וממילא אהבת הדברים האחרים המוחשיים משפחים מהאדם את ה' יתעלה, כמאמר הכתוב (דברים ח' י"ב-י"ד) פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרב וצאנך ורבינו, וכסף וזהב ורבה לך, וכל אשר לך ורבה, ורם לבבך ושבחת את ה' אלהיך וכו', על כן כל דבר אחר מזיק הוא וגורע הוא בה.

ועוד שפינון שהאהבה לה' יתברך היא צריכה להיות כל כך גדולה, על כן כל דבר אחר כשאינו אמצעי ושני לעבודת ולאהבת ה', פוגם הוא בה.

אהבת ה' לרב גדלותו ורוממותו

והיאך היא הדרך ובאיזה ענין יאהב את ה' יתעלה, הנה פרשו לנו רבותינו [רמב"ם פ"ב מהל' יסודי התורה ה"ב והמפרש שם] שאין זה משפח באהבת האדם לבוראו שיהב אותו בשביל שהוא נתן לו חיים וממון ובנים ושמשפיע עליו טובות, מפני שאהבה זו היא אהבה התלויה בדבר, ובעת שימנע ממנו דבר זה תתבטל האהבה.

אלא הדרך לאהבת ה' היא על ידי שיתבונן בגדלת הבורא יתעלה, שיתן אל לבו כמה גדולים מעשיו, וכמה נפלאים בראיו, שנתאית

מהם חכמתו ותברך שאין לה ערך ולא קץ, ועל ידי כך מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר, ומתאנה תאנה גדולה לידע את ה' הגדול.

והמשל על זה כמו שיראה האדם אבן טובה ויקרה או בית משבח ונאה, מיד תתאנה נפשו לגעת ולהתדבק בו.

גם אהבה מהתבוננות בחסדי ה' נכונה היא

אמנם אף שהתבאר שאהבת ה' הראויה היא לא אהבה מתוך הטובות שמטיב לו ה', אלא אהבה מחמת גדלותו של הבורא ותברך, מכל מקום ראויה ונכונה היא ההתבוננות בחסדי ה' ובטובות אשר גמל ה' עמו, לחזק ולהעצים את האהבה לה' ותברך, כמו שאמרו רבותינו [חובה"ל אהבת ה' פ"ב] שתהיה האהבה לה' יתעלה מג' פנים.

האחד לרב חסדו עלינו והתמדת טובתו לנו, **והשני** על הסתירו את עונינו והעבירו על פשעינו על אף שעברנו על מצוותיו, **והשלישי** שתהיה אהבתנו בה' לרב גדלו ורוממותו וכבודו, וזאת היא האהבה הזכה בה' ותברך.

התבוננות בטובתו הפרטית תביא לידי אהבה

עוד אמרו בענין ההתבוננות בחסדי ה' [פלא יועץ ערך אהבת ה'] שכל אחד ואחד לפי מה שעזרו הקדוש ברוך הוא, כך חיב הוא לאהב את בוראו על רב הטובה שעשה לו ה', שחוץ מהטובה שגמל לכל ישראל שנתן לנו תורת אמת, יש את מה שנתן לאיש הפרטי, בריאות, וכלת מספיק, וישוב, והשקט ושלוה, לעבודת השם ותברך שמו.

וכן מי ששם ה' את חלקו מיושבי בית המדרש, נמצא שהוא קבל טובה גדולה על האחרים.

ומי שחננו ה' חכמה ודעת להתנהג במדות טובות וישרות, ולהפיר בגנות האסורים והמדות הרעות ולהתרחק מהן, באפן שימצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם בהיותו עושה הישר והטוב, זו היא טובה גדולה ורבה עד אין חקר. וממילא חנב האדם לאהב את בוראו באהבה עזה, לפי רב הטובה שה' עושה עמו.

ויכנע מאד לפניו, ויאמר קטנתי מפל החסדים ומפל האמת אשר עשית את עבדך. במה אקדם ה' ואשלים תודות לו. וכזאת וכזאת החי יתן אל לבו, ויעמיק וירחיב במחשבתו במחשבות טהורות, עד שיתלהב לבו ברשפי שלהבת אהבת הבורא.

אהבה טבעית כפון לאביו

והורונו עוד [מסלת ישרים פי"ט] שיאהב את הבורא ותברך כאהבת הון לאביו שהיא אהבה טבעית ממש, שטבעו מכריחו וכופהו לזה, כמאמר הכתוב (דברים לב, ו) הלוא הוא אביך קנך, ולא רק מחמת שמטיב לו הבורא ומצליחו.

ומבחן האהבה הזאת הוא בזמן הדחק והצרה, כמו שאמרו זכרונם לברכה (ברכות נד, א) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, ובכל נפשך אפלו נוטל את נפשך, ובכל מאודך בכל ממונך.

באור הענין שלא יהיו הצרות להפרעה לאהבה

ובארו שפדי שלא תהיינה הצרות והדוחקים קשי ומניעה מאהבת ה', יש לאדם להשיב לעצמו ב' תשובות, האחת שיחשב האדם שכל מה שהקדוש ברוך הוא עושה עמו לטובתו הוא עושה, ואף על פי שהוא אינו רואה ואינו מבין איך זה היא טובתו, ודאי שטובתו היא, ואז לא תחלש אהבתו לה' מפני כל דחק או צער, אלא אדרבה תתגבר בו האהבה תמיד.

והתשובה השנייה היא לבעלי הדעה האמתית, שהרי כל תפלתם היא להגדיל כבוד השם ותברך ולעשות נחת רוח לפניו, ואינם מכוונים לצרף עצמם כלל, וככל שיתגברו העובדים נגדם עד שיצטרכו יותר כח להעבירם, הנה ישמחו בזה להראות את חזק אמונתם, כשר צבא הרשום בגבורה, אשר יבחר לו תמיד במלחמה החזקה יותר להראות את תקפו בנצחונה. וכבר מרגל עננו זה בכל אוהב בשר ודם, שישמח כשיזדמן לו דבר שיוכל להראות בו למי שהוא אוהב אותו, עד היכן מגיעה עוצם אהבתו.

לא אוסיף כי אם אהבה אותך

וכיוצא בזה אמרו [חובות הלבבות שער אהבת ה' פ"א] שאם יהיה ענוי לנפשו לא תוסיף עם זה כי אם אהבה בה' ובטחון עליו, כמו שנאמר על אחד מן החסידים שהיה קם בלילה ואמר, אלהי, הרעבתני, ועירם עזבתני, ובמחשבי הלילה הושבתני, ועזף וגדלך הוריתני, אם תשרפני באש לא אוסיף כי אם אהבה אותך ושמחה בך.

ואל העננו הנה רמז החכם באמרו (שיר השירים א') צרור המר דודי לי בין שדי גליו, ואמרו רז"ל על דרך הדרש (שבת פ"ח ב') אף על פי שמצור לי ומימר לי, בין שדי גליו. וזה דומה למה שנאמר (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך.

למוד התורה הוא הדרך לאהבה

עוד מצינו שלמוד התורה הוא הדרך לבא על ידה לידי אהבת ה', וכמו שאמרו חכמינו (ספרי פ"ו שמע) לפי שנאמר ואהבת את ה' אלהיך, איני יודע כיצד אוהב את המקום, תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם.

למוד התורה ביגיעה מוכיח על אהבת ה'

ובענין זה שלמוד התורה שיך לאהבת ה', מצינו במדרש רבי תנחומא (נח ג') שאמרו שם שהתורה שבעל פה אין לומד אותה, אלא מי שהוא אוהב את הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, ומנין אתה למד שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד, ראה מה פתיב אחריו, והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, ואיזה זה תלמוד וכו'.

שתורה שבעל פה יש בה דקדוקי מצוות קלות וחסורות, והיא עזה כמות, וקשה כשאל קנאתה. ויש בה צער גדול שהיא משולה לחשך, שכל מי שאוהב עשר ותענוג אינו יכל ללמד תורה שבעל פה. ע"ש.

אמנם מפל מקום נראה שאין הפרוש שכל מצות אהבת ה' היא שילמד האדם תורה, שכן כבר נצטוינו על למוד התורה, ולמה נוספה מצות אהבת ה', אלא שזו היא הדרך לבא על ידה לידי אהבת ה'.

יחד כל מעשיו לשם ה'

עוד אמרו רבותינו בדרכים המביאות לידי אהבת ה' [חווה"ל פ"ג], שיש לו לאדם להקדים ולהתבונן בלבו ביחוד הבורא ותברך שאין בלתו, וגם ליחד את כל מעשיו לשמו ולכבודו ותברך בלבד. וכן יכניע את לבו לאלהים יתעלה וליראי האלהים ובחיריו.

ועוד יש לו לחשב עם לבו שתי חשבונות, האחד על מה שחייב הוא לה' על התמדת טובותיו, והשני על מה שמסתיר ה' יתעלה את עוונותיו, ומוחל לו עליהם [כשעושה תשובה].

ויוסיף על זה את הפרישות מתענוגי העולם ותאוותיו, ויבין את גדלת הבורא ואת אמתותו ורוממותו, ויתבונן בקטנות ערך נפשו וזעירותו, ואחר כך יפיר את רב טוב הבורא עליו ואת גדל חסדו עמו, ואז תהיה האהבה בה' בלב שלם, בהשתדלות וחריצות וזריזות, דומה למה שנאמר (ישעיה כו) נפשי אויתיד בליקה, ואמר (שם) לשמך ולזכרך תאות נפש, ואמר (תהלים מב) צמאה נפשי לאלהים וכו'.

המורא הגדול מה' יועיל לאהבה

והוסיפו לבאר שהחזק שבדברים שיועיל לנפשו להתחזק באהבת ה' יתברך הוא המורא הגדול מה' יתברך, והאימה ממנו, והפחד ממצוותיו, והמחשבה תמיד בהשגחתו על כל מעשיו, והנהגתו אותם וחמלתו עליהם, ודעתו את הנסתר ואת הנגלה בעבר ובעתיד ממעשיו וממחשבותיו.

ובזה אי אפשר שלא יטה אליו לבך באמת. ותהיה נפשך חולה באהבתו, ותבטח על חמלתו ועל גדל רחמיו, ולא תשתתף בעת ההיא עם אהבתו אהבת זולתו, ולא תהיה ירא עם יראתך ממנו את בלתו, ולא יסור מנגד עיניך, והוא יהיה הצות שלך כשתהיה בודד, ויהיה מקום מלא בני אדם בעיניך כלא מלא, והריק מהם כלא ריק, לא תשומם בהפקדם, ולא תדאג בהעדרם, ותהיה תמיד שמח באלהיך, ועלז ברצונו, כמו שנאמר (שם סד) ישמח צדיק בה' וחסה בו, ואמר הנביא (חבקוק ג) ואני בה' אעלוזה אגילה באלהי ישעי, ואמר דוד עליו השלום (תהלים סד) ה' אורי וישעי ממני אירא ושאר המזמור.

אהבת השוטה אינה אהבה והאהבה הנכונה

והנה [ספר הישר פ"ה] באשר תתבונן יתבאר לך שאהבת השוטה אינה אהבה, אלא מחשבה עוברת, ואלו החכם ישפיל למי יאהב ואיך יאהב.

וַיִּשְׁנֶם שְׁלֹשָׁה סוּגֵי אֶהְבוֹת, הַאֲחֵת אֶהְבָּה מִחַמַּת אֵיזָה תוֹעֵלֶת שְׂרוּצָה
הוא לְהַשִּׁיג מֵאוֹהֶבּוֹ, וְהַשְּׁנִיָּה היא מִחַמַּת עֵצָם אֶהְבֵּת הַחֲבֵרָה
וְהַרְעוֹת, וְהַשְּׁלִישִׁית היא אֶהְבֵּת הַמְּדוֹת הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר בְּאֱהוּב וְאֶהְבֵּת
מֵעֵלְתוֹ, וְזֹאת היא הַאֶהְבָּה הַנִּכּוֹנָה וְהָאֲמִתִּית.

וְעוֹד יֵשׁ כַּח בֵּה, כִּי לֹא תִתְחַלֵּף וְלֹא תִשְׁתַּנֶּה לְעַד, בְּעֵבוֹר כִּי הַאֶהְבָּה הַזֶּה
שִׁיכָת וְקִשׁוּרָה היא בְּמִדּוֹת הָאֱהוּב, וְאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְהַשְׁתַּנּוֹת, אֲלֹא
אִם יִשְׁתַּנּוּ מִדּוֹת הָאֱהוּב הַגּוֹרָמוֹת לָהּ. וְאִנּוּ אֵין כּוֹנֵנֵנוּ לְמִדּוֹת אֲשֶׁר
יִשְׁתַּנּוּ, אֲלֹא לְמִדּוֹת הַקְּיָמוֹת, וְהֵן מִדּוֹת הַבוֹרָא וְתִבְרָךְ וְכוּ'.

וְעַל כֵּן אוֹמֵר, כִּי זֹאת היא הַאֶהְבָּה הַנִּכּוֹנָה הַתְּמִימָה, שִׂיאֵהֶב אָדָם
לְאֵלֹהֵיו בְּעֵבוֹר גְּבוּרָתוֹ, וְשֶׁהוא בּוֹרָא הַכֹּל, וּבְעֵבוֹר שֶׁהוא חַנוּן
וְרַחוּם, אֶרְךְ אֲפִיס, וְשֶׁאֵר הַמְּדוֹת הַטּוֹבוֹת. וְלֹא תִמוּשׁ לְעוֹלָם זֹאת
הַאֶהְבָּה, כִּי לֹא יִמוּשׁוּ מִדּוֹת הַבוֹרָא יִתְעַלֶּה, וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם. וּמִכֹּל
שְׁלֹשֶׁת חֲלָקֵי הַאֶהְבָּה אֲשֶׁר זָכְרָנוּ לֹא יִתְקַיֵּם [תְּמִיד], כִּי אִם זֶה הַחֲלָק.

פֶּרֶק ד' קיום המצוות ולמוד התורה מתוך אהבת ה'

קיום המצוות שלא על מנת לקבל שכר

עוד התבאר בדברי חז"ל בפרוש מצות אהבת ה', שהצטוינו בזה שלא ללמד האדם את התורה ויקים את מצוות התורה כדי לקבל שכר, וכן לא יפרש מהעברות כדי להנצל מהענש, שזהו העובד מיראה, אלא כל אשר יקים מהתורה והמצוות, ויתרחק מהעברות יעשה זאת מחמת אהבת ה', ומחמת שרוצה הוא לעשות את רצונו יתעלה. (הלי תשובה פ"י ה"א והלאה).

וזהו אומרים (נדריים ס"ב א') תניא לאהבה את ה' לשמע בקלו ולדבקה בו (דברים ל' כ'), שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם, אשנה שיקראוני רבי, אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה, אלא למוד מאהבה וסוף הכבוד לבא. ואין עובד את ה' על הדרך הראשונה אלא עמי הארץ וכו'.

ויש לבאר יותר, בשפה ברורה, מהו ענין זה של קיום המצוות ולמוד התורה מאהבת ה', ויש לתן דגמא לדבר, כאשר יפגע בך איש המוני אשר אינו עושה מעשה עמך, ויאמר לך, למה הנך מניח תפלין, למה הנך שומר שבת, וכיוצא באלו, מה תאמר לו, מן הסתם תענהו שהנך עושה כן כי כך צוה ה' יתעלה.

ואם יאמר לך, למה הנך עושה את מה שיצוה האל, יכול אתה לומר לו, אם לא אעשה מה שציוני ולא אזהר מהעברות שהזהרני לסור מהם, מפחד אני מהגהינם הדומה ללילה, ומפרותיהם בעולם הזה אלו היסורים.

אך זהו המקום את המצוות מחמת יראת הענש, אף שגם היראה היא דבר נצרך כמו שהובא לעיל מהירושלמי (ברכות ס"ז א') שאין הירא מבעט שלא כהאוהב שיכול לבעט.

אָמַנְם אִם הִנֵּךְ מְקִיָּם אֶת הַמִּצְוֹת גַּם מֵאַהֲבַת הָאֵל הַקְּדוֹשׁ, תֵּעַן וְתֹאמַר לוֹ, אוֹהֵב אֲנִי אֶת מַלְכִי בְּכָל לֵב וְנַפְשׁ, וְרוֹצֶה אֲנִי בְּכָל מְאֹדֵי לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹנֹ, וּמָה שֶׁיִּצְוֶנִי מִתּוֹק הוּא בְּעֵינַי, וְשִׂמְחָה הִיא לִי לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹנֹ, וּלְהִרְאוֹת לוֹ אֶת אַהֲבַתִּי אוֹתוֹ.

וְאִם כֵּן מְנִיחַ אֲנִי אֶת הַתְּפִלִּין, וּמְקִיָּם אֲנִי אֶת כָּל מִצְוֹת ה', וְחֹרֵד אֲנִי מִלְּעֵבֶר עַל רְצוֹנֹ, מֵרַב אַהֲבַתִּי לוֹ, שֶׁכֵּן רוֹצֶה אֲנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה.

כְּשִׂיֵאָהֵב אֶת ה' כְּרֹאוֹי מִיַּד יַעֲשֶׂה אֶת הַמִּצְוֹת מֵאַהֲבָה

וּבִאֲרוֹ עוֹד [רמב"ם שם וְאוֹרְחוֹת צְדִיקִים שַׁעַר הָאֵהָבָה] שְׂמִי שְׂעוֹבֵד אֶת ה' מֵאַהֲבָה עוֹסֵק הוּא בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת מֵאַהֲבָה, לֹא מִפְּנֵי יִרְאַת הִרְעָה וְלֹא כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַטּוֹבָה, אֲלָא עוֹשֶׂה הוּא אֶת הָאֱמֶת מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֱמֶת [מֵאַהֲבַת הַבּוֹרָא יִתְעַלֶּה], וְסוֹף הַטּוֹבָה לָבוֹא. וּמֵעַלָּה זֶה לַעֲבֹד אֶת ה' רַק מֵאַהֲבָה וְלֹא מִחֲמַת שׁוֹם דָּבָר אַחֵר הִיא מֵעַלָּה גְדוּלָה עַד מְאֹד, וְאִין כָּל אָדָם זוֹכֶה לָהּ, וְהִיא מַעֲלַת אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁקָּרָאוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵבִי (ישעיהו מא ח), לְפִי שֶׁלֹּא עָבַד אֲלָא מֵאַהֲבָה. וְהוּא שֶׁצְּנֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי מִשָּׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וּבְזִמְן שִׂיֵאָהֵב אֶת הַשֵּׁם בְּרוּךְ הוּא אַהֲבָה הִרְאוּהָ, מִיַּד יַעֲשֶׂה אֶת כָּל הַמִּצְוֹת מֵאַהֲבָה.

הָאוֹהֵב אֶת ה' כְּרֹאוֹי מִשְׁתוֹקֵק לַעֲבוֹדָתוֹ

עוֹד דְּבָרוּ בְּזֶה [מסילת ישׂרים י"ט] שְׂוֹדָאֵי שְׂמִי שְׂאוֹהֵב אֶת בּוֹרָאוֹ אַהֲבָה אֱמֶתִית, לֹא זִנִּיחַ אֶת עֲבוֹדָתוֹ לְשׁוֹם טַעַם שְׂבַעוּלָם, אִם לֹא יִהְיֶה אָנוּס מִמֶּשׁ, וְלֹא יִצְטָרֵךְ רְצוֹי וּפְתוּי לַעֲבוֹדָה, אֲלָא אֲדַרְבָּה לָבוֹ יִשִּׂיֵאָהוּ אֵלָיָהּ, אֲלָא אִם כֵּן יִהְיֶה עֲכוּב גְּדוּל שִׂמְנָעָהוּ.

והנה זאת היא המדה הנחמדת אשר אליה זכו החסידים הראשונים קדושי עליון, וכמאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים מב, ב) כְּאֵיל תִּעְרַג עַל אַפְיָקֵי מַיִם, כִּן נַפְשֵׁי תִעְרַג אֶלֶיךָ אֱלֹהִים, צִמְאָה נַפְשֵׁי לְאֱלֹהִים לְאֵל חַי, מְתֵי אָבוֹא וְאָרְאָה פְּנֵי אֱלֹהִים, וְאוֹמֵר (שם פד, ג) נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשֵׁי לְחַצְרוֹת ה' וְגו', (שם סג, ב) צִמְאָה לֵךְ נַפְשֵׁי כְּמָה לֵךְ בְּשָׂרֵי וְגו'. כֵּל זֶה מִתְקַף הַתְּשׁוּקָה שֶׁהִיא מְשׁוֹתָקֵק לָהּ יִתְבָּרַךְ, וְכַעֲנָן מֵה שֶׁכֶּתֵב הַנְּבִיא (ישעיה כו, ח) לְשִׁמְךָ וּלְזִכְרֶךָ תִּנְאוֹת נִפְשׁ, וְאוֹמֵר (שם ט) נַפְשֵׁי אֲוִיתִיךָ בְּלִילָה אֶף רוּחִי בְּקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךָ.

וְדוּד עֲצָמוֹ אוֹמֵר (תהלים סג, ז) אִם זִכְרְתִיךָ עַל יְצוּעַי, בְּאֲשֶׁמְרוֹת אֶהְיָה בְּךָ, בְּאֵר הַעֲנָג וְהִשְׁעֵשׂוּעַ שֶׁהִיא לוֹ בְּדַבְּרוֹ בּוֹ וּבְשִׁבְחֵהּ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְאוֹמֵר (שם קיט, מז) וְאֲשַׁתְּעֵשֶׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי, וְאָמַר (שם כד) גַּם עֲדִיתִךָ שְׁעֵשׂוּעֵי וְגו'.

הלומד מאהבה הרי זה מתעלה

וּפְרָשׁוּ עוד [מנורת המאור שער האהבה פי"א] שְׂאֵם הָאָדָם שְׁקוּד בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה מִחֲמַת אֶהְבַּת ה' יִתְבָּרַךְ, הִרִי שֶׁהוּא יַעֲזֹב אֶת כָּל הַעֲדוּנִים וְהַהֲנָאוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, וְיִדְבֵּק בְּלִמּוּד עַד שֶׁיִּצְיֵר בְּלִבּוֹ אֶת הַמְּשֻׁכְלוֹת, וְיַעֲלֶה מִדְּרָגָה אַחַר מִדְּרָגָה מַעֲלָה מַעֲלָה, אֲבָל אִם יִלְמַד כְּדִי לְהַשִּׁיג עֵשֶׂר אוֹ כְּבוֹד כִּיּוֹן שְׂאִין כְּנִתּוֹ לְהַשְׁכִּיל לֹא יִצְלִיחַ בְּדַבֵּר, וְכֵן שֶׁכֵּן אִם יִרְאֶה בְּדַרְךְ אַחֲרַת כְּבוֹד אוֹ עֵשֶׂר מְזֻמָּן, יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהוּא רוֹאֶה בְּלִמּוּד, שֶׁיַּעֲזֹבּוּ מִיָּד.

יש לנו ללמוד מהראשונים שמשרנו נפשם על ה'

והוסיפו שְׂאֵם מְצִינּוֹ בְּרֵאשׁוֹנִים שֶׁהִיוּ שְׂמִים אֶת נַפְשָׁם בְּסִפְנוֹת עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, כְּמָה יֵשׁ לָנוּ לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַשְּׂמֵד, שֶׁיֵּשׁ לְאָדָם לְחַשֵּׁק בְּלִמּוּד מֵאֶהְבָּה, וְאֵז יֵאָהֲבוּהוּ כָּל רוּאֵיו, וְיֵהָא שֵׁם שְׂמִים מִתְּאֵהָב עַל דָּו.

וּלְפִיכֹחַ כָּל הַרוּצָה לְהַדְבִּיק בְּאַהֲבַת הַשֵּׁם וְשִׂיחֵיו אֲהוּבִים דְּבָרֵי הַשֵּׁם עַל זָדוּ, וְיִשְׁיג בְּחֻקֵּי הַתּוֹרָה, יִלְמַד מֵאַהֲבָה וַיִּמְלֵא אֶת חֲשֵׁקוֹ בְּתוֹרָה, וְהִכְבוֹד מֵאֱלֹהֵי יְבֵא.

לְהַנְחִיל אוֹהֲבֵי יֵשׁ

וְעוֹד שֶׁעַל הַלּוּמְדִים מֵאַהֲבָה, נֶאֱמַר לְהַנְחִיל אוֹהֲבֵי יֵשׁ, עַי מַסַּכְת סוּכָה כ"ח א', וּמִזֶּה הַפְּתוּב דְּרָשׁוּ חַז"ל שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַחֵל לְאוֹהֲבָיו שְׂמִי עוֹלָמוֹת, וְאָמְרוּ (סְנֵהדְרִין ק' א'), וּלְפָנֵינוּ נִמְצָא גַם בְּסוּף מַסַּכְת עֵקֶצִין בְּשֵׁם ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אֲמַרִי בְּמַעֲרָבָא מִשְׁמִיָּה דְרָבָא בַר מְרִי עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַן לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרֵה עוֹלָמוֹת. עַל כֵּן הַלּוּמְד מֵאַהֲבָה זוֹכֵה לְמַעֲלַת הַחֻקִּים, וְלִשְׂכָר הַגְּנוּז לְצַדִּיקִים לְעוֹלָם שְׁכָלוֹ טוֹב.

לְפִי רַב הָאֲהֲבָה יִרְבֶּה בְּאַהֲבַת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת

וְהוֹסִיפוּ עוֹד שֶׁלְפִי רַב הָאֲהֲבָה בְּה', יִרְבֶּה בְּאַהֲבַת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת. כִּי הָאֲהֲבָה נִפְרָת בְּעֲשִׂיַת רְצוֹן אֲהוּבֵי בְּכָל לִבָּבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ וּבְכָל מְאוּדוּ, שֶׁכֵּן מֵיָם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֲהֲבָה (שֵׁה"ש ח ז).

וּלְפִי רַב הָאֲהֲבָה מְטָרִיחַ הוּא אֶת עַצְמוֹ אֶפְלוּ בְּטָרְחָה גְדוֹלָה, וַיִּטָּה שְׂכָמוֹ לְסַבֵּל עוֹל כְּבֵד יָמִים רַבִּים, וַיְהִי בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֶת בּוֹרְאוֹ, כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה בְּאַהֲבַת הַמְּמוֹן וּשְׂאָר אֲהֲבוֹת.

לְפָחוֹת שְׁלֵא תִגְרַע מִשְׂאָר אֲהֲבוֹת

עוֹד אָמְרוּ [פְּלֵא יוֹעֵץ אֲהֲבַת ה'] שֶׁדִּיּוֹ לְאָדָם שְׂיֵאֵהֵב אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת כְּאַהֲבַת הַמְּמוֹן, וְאַהֲבַת אֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו וְכַדוּמָה, וְהַלּוּאֵי תֵהֵא כְּהֵנֵת כְּפִנְדִּיקִית.

יקפיד על אבוד הזמן

ובזה יודע אפוא אם הגיע למדרגת אוהב את בוראו, כִּאֲשֶׁר יִהְיֶה שֶׁשׁ על אִמְרָתוֹ כְּמוֹצֵא שְׁלַל רֵב, וַיִּקְפִּיד עַל אֲבוֹד הַזְּמַן אֲפִלּוּ עַל רִגְע אֶחָד מִבְּלִי לְעֶסֶק בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת כִּאֲשֶׁר יוּכַל, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר מִקְפִּיד הוּא עַל אֲבֹדֵת הוֹן עֵתֶק, כִּי יִקְרָה הִיא מְפִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ (משלי ג טו). וּבִאֲמֹת אִמְרוּ (אבות ו, ב) אוֹי לָהֶם לַפְּרִיּוֹת מֵעֲלִבּוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁאֵין לָךְ עֲלִבּוֹן גָּדוֹל מִזֶּה מִמִּי שֶׁיִּכַּל לְהַרְוִיחַ רוּחַ גָּדוֹל, וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְכָךְ.

שלא יראה שאוהב הוא דבר אחר יותר מעבודת הבורא

ועוד כתבו שאם עוסק הוא בשחוק ושיחה בטלה, עליו הכתוב אומר (ירמיה ב יג) אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות בארות נשברים.

אשרי אדם שומע להיות מחשב שכר מצוה, שעושה בה נחת רוח ליוצרו, כי יפה שעה אחת של תורה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. וביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כפי, שלא יהא אוהב כסף יותר מאהבת הבורא.

וכל המניח את עבודת בוראו בעסק התורה או בשום מצוה הבאה לידי מפני סבת דבר מה, נמצא שאוהב הוא את אותו הדבר יותר מן הבורא, וכדי בזיון וקצף.

בכל דרכיך דעהו

ובארו שבכל מה שעוסק מענייני העולם הזה יחשב על התכלית, שעוסק הוא באותו הדבר כדי שיהיה לו זה לעזר לעבודת האל יתברך שמו.

וְכָל מַעֲשָׂיו יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם עַל דֶּרֶךְ הַפְּתוּב (משלי ג ו) בְּכָל דֶּרֶכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישֵׁר אַרְחוֹתֶיךָ. זֶה כָּלֵל גְּדוּל בַּתּוֹרָה, כִּי מִתּוֹךְ כָּךְ יִשְׁקַל בְּפֶלֶס אֶת כָּל מַעֲשָׂיו, וְנִמְצָא שֶׁכֵּל יָמָיו הָיָה עָסוּק רַק עַל הַתּוֹרָה וְהַעֲבוּדָה.

אוהבי ה' זכותם תלוייה לאלפים דור

ובמעלת אוהבי ה' מצינו עוד בגמרא [סוטה ל"א א'] תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, שזה תלוי [שכרו] לאלף דור, וזה תלוי לאלפים דור, שפאן נאמר (שמות כ"ו) ועשה חסד לאלפים לאוהבי ולשומרי מצוותי הרי שנסמך לאלפים לאוהבי, ומאידך נאמר (דברים ז' ט') שמר הבְּרִית וְהַחֲסָד לְאוֹהְבָיו וְלְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו לְאֵלֶּף דּוֹר, הרי שלאלף דור נסמך לשומרי מצוותיו מיראה.

פָּרַק ה' לְגֵרִים לְאַהֲבֵם אֶת ה'

לְחַזֵּק אֶת הָאֲנָשִׁים כָּלֵם לְעַבְדֵי אֶת ה'

וְהִנֵּה מִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת גַּם כֵּן שֶׁנִּדְרָשׁ וְנִקְרָא אֶת הָאֲנָשִׁים כָּלֵם לְעַבּוֹדֵת ה' יִתְעַלֶּה וְלֹהֲאָמִין בּוֹ (סהמ"צ עשה ג'). וְהַמְשֵׁל עַל זֶה הוּא שֶׁכְּאֲשֶׁר תֵּאָהֵב אֵיזָה אָדָם תַּשִּׂים אֶת לִבְךָ עָלָיו וְתִשְׁבַּחְהוּ, וְתִבְקֹשׁ אֶת הָאֲנָשִׁים גַּם כֵּן לְאַהֲבֵם אוֹתוֹ, וְכִמוֹ כֵּן כְּשֶׁתֵּאָהֵב אֶת הָאֵל בְּאַמֻּת, הִנֵּה אִתָּה בְּלֹא סֵפֶק תִּדְרָשׁ וְתִקְרָא אֶת הַכּוֹפְרִים לִידַע אֶת הָאֻמַּת אֲשֶׁר יִדְעָתָ אוֹתָהּ.

וְלִשׁוֹן הַסִּיפָרִי הִיא (בפרשת שמע) וְאַהֲבַת אֶת ה' וְכוּ', אַהֲבֵהוּ עַל הַבְּרִיּוֹת כְּאַבְרָהָם אָבִיךָ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְוֹ, וְהַכּוֹנֵה בָּזֶה הִיא שֶׁכִּמוֹ שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ, בְּעֵבֹר שֶׁהָיָה אוֹהֵב אֶת ה' דָּרַשׁ אֶת הָאֲנָשִׁים אֶל הָאֻמוֹנָה מִחֻזֵּק אַהֲבָתוֹ, כִּי אִתָּה אֶהוּב אוֹתוֹ עַד שֶׁתִּדְרָשׁ אֶת הָאֲנָשִׁים אֵלָיו.

וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ [חוה"ל פ"ו] שֶׁיִּחַזַּק אֶת הָאֲנָשִׁים לְעַבּוֹדֵת הָאֱלֹהִים בֵּין בְּנֵיעִימוֹת וּבֵין בְּחֻזֵּק, כְּפִי הַצְּרִיף לְזָמַן וְלְמָקוֹם, וְלִקְבוּצוֹת בְּנֵי הָאָדָם וְלַמַּעֲלוֹת שֶׁלָּהֶם מֵהַגְּדוּלִים וְעַד אֲנָשֵׁי הַשּׁוּק.

אֵין דוּמָה לְמַעֲלַת מִזְכָּה הַרְבִּים

וְדָבָר גְּדוֹל הַשְּׂמִיעֵנוּ שֶׁם בְּלִשׁוֹן זוֹ: וְרֵאווִי לָךְ אַחֵי לְדַעַת שֶׁאֶפִּילוֹ אִם הָיָה הָאָדָם מַגִּיעַ אֶל הַתְּכַלִּית הַמְשַׁלְּמַת בְּתַקוּן נִפְשׁוֹ לַה' יִתְבָּרַךְ, וְאַף אֵילוֹ הָיָה קְרוֹב לְמַלְאָכִים בְּמִידוֹתֵם הַטּוֹבוֹת, וְהַשְׁתַּדְּלוּתֵם בְּעַבּוֹדֵת הַבּוֹרָא, וְאַהֲבַתֵּם הַזְּכָה בּוֹ, אֵין זְכוּיֹתָיו כְּזְכוּיֹת מִי שֶׁמוֹרָה אֶת בְּנֵי הָאָדָם אֶל הַדְּרָךְ הַטּוֹבָה, וּמִיִּשְׁרָאֵל אֶת הַרְשָׁעִים אֶל עַבּוֹדֵת הַבּוֹרָא, שֶׁזְכוּיֹתָיו נִכְפָּלוֹת בְּעֵבֹר זְכוּיֹתֵם, בְּכָל הַיָּמִים וּבְכָל הַזְּמַנִּים.

והמשל בזה הוא לשני סוחרים שהגיעו אל המדינה, ואחד מהם הרויח בסחורה אחת שהיתה שנה עשר זוז, עשר פעמים כנגד הקרן והיה הכל מאה זוז. ואילו השני הרויח פעם אחת כנגד הקרן של עשר זוז, אבל היו לו אלק סחורות והגיעו לידו עשרת אלפים זוז.

וכן אחי מי שאינו מתקן אלא את נפשו בלבד תהיה זכותו מועטת, אבל מי שמתקן את נפשו ונפשות רבות, תכפל זכותו כפי הזכיות של כל מי שהוא יתקן לעבודת האלהים, כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ה משנה י"ח) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, משה זכה וזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו.

ועל כן צוה הבורא להוכיח את המקצרים בעבודתו כמו שנאמר (ויקרא יט) הוכח תוכיח את עמיתך, ופרשו חכמינו ז"ל (ערכין ט"ז ב') עד היכן היא תוכחה, רב אמר עד קללה, ושמואל אמר עד הכאה, ור' יוחנן אמר עד נזיפה. ע"ש.

ולדינא ע' לרמ"א באו"ח סי' תר"ח שכתב שחייב להוכיחו עד שיכנו או יקללנו, והמשנה ברוצה (ס"ק י"א) כתב שיש אומרים שדי שינזף בו החוטא, ומכאן ואילך אסור להוכיחו, שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך. וע"ש בשעה"צ.

אברהם אבינו פרסם את האמונה

עוד מצינו [מנורת המאור שער האהבה] שהראשון שנברא בעולם שלמד מאהבה היה אברהם אבינו עליו השלום, והוא השיג את האמונה האמתית בזמן שכל בני דורו היו נבוכים בה, ופרסם אותה בעולם, וקרא לכופרים ולסכלים, ודרש להם את האמונה האמתית, והביאם לחסות תחת כנפי השכינה, ומעלה עליו הכתוב כאלו עשאם.

וכל זה באהבתו את בוראו, ועל זה קראו הקדוש ברוך הוא אוהב, ובאהבתו אותו קרא לזרעו זרע אברהם אוהבי, ועמד בכמה

נסיונות והכניס את עצמו בסכנות, ולולי שהיה עובד מאהבה לא היה עומד בהם, ויש לנו ללמד ממונו שתהא עבודתנו לה' יתעלה מאהבה.

שִׁיהִיָה שֵׁם שָׁמַיִם מִתְאַהֵב עַל יְדָד

וּכְעִין זֶה מְצִינּוּ שְׁצָרִיד שִׁיהִיָה שֵׁם שָׁמַיִם מִתְאַהֵב עַל יְדוֹ, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ בְיוֹמָא (פ"ו א') תִּנְגָא וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ, שִׁיהֵא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְאַהֵב עַל יְדָד, שִׁיהֵא קוֹרָא וְשׁוֹנָה וּמְשַׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וִיהֵא מִשְׂאוֹ וּמִתְנֻ בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, מֵהַ הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת עָלָיו, אֲשֶׁרִי אָבִיו שְׁלַמְדוֹ תוֹרָה, אֲשֶׁרִי רַבּוֹ שְׁלַמְדוֹ תוֹרָה, אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת שֶׁלֹּא לְמַדּוֹ תוֹרָה, פְּלוֹנִי שְׁלַמְד תוֹרָה רָאוּ כְּמָה נְאִים דְּרַכְיוֹ, כְּמָה מִתְקַנְיִם מַעֲשָׂיו, עָלָיו הַפְּתוּב אוֹמֵר וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אֶתְּהָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּדָ אֶתְפָּאָר וְכוּ', וְלִהְפֹּד לִהְפֹּד ח"ו, ע"ש. וְעִינֵן בְּשַׁבַּת קִי"ד וְאָמַר רַבִּי חֲזִיָא בַר אָבָא אָמַר ר' יוֹחָנָן כָּל תַּלְמִיד חָכֵם שֶׁנִּמְצָא רָבֵב עַל בְּגָדוֹ חִיָּב מִיתָה שְׁנַאֲמַר (מִשְׁלֵי ח' ל"ו) כָּל מְשֻׁנְאֵי אֲהַבּוּ מוֹת, אֵל תִּקְרִי מְשֻׁנְאֵי אֵלָא מְשֻׁנְאֵי. ע"ש.

פרק ו' בענין מפסידה האהבה וסימניה ומסייעיה

המתדבק בעניני העולם מבטל מצות עשה זו

הנה הנהירונו רבותינו (חינוך מצוה תי"ח) שהקובע את מחשבתו בענינים הגשמיים ובהבלי העולם, שלא לשם שמים רק להתענג ולהשיג כבוד, בטל מצות עשה זו ועונשו גדול, שכן בגלל זה אינו אוהב את ה' [כראוי, ומדובר באופן שאינו מחשב באהבת ה' כלל]. ומאידך כתב המנחת חנוך שאשרי הזוכה לקיים את מצוה זו.

כל האדם לעורר את האהבה מפל תענוג גשמי

ואף שהתבאר שמפסידה האהבה היא השקיעות בתאוות ועניני העולם, מפל מקום מצינו שאמרו [פלא יועץ אהבת ה'] שהאדם יכול לעורר את האהבה ואת היראה מפל דבר גשמי וכדומה, כגון אם הוא אוכל או שותה דבר שערב לחכו, ותתענג בדשן נפשו, בטיולים, ושמיעת קול ערב, ותשמיש המטה, והרנחת מעות וכדומה, יתן אל לבו אם כן אני אוהב את דבר זה, שהוא כלה ואבד הכל וריק, אשר בין לילה הנה ובין לילה אבד, על אחת כמה וכמה שיש לי לאהב את הבורא, שהוא מקור של כל האהבות והתענוגים, וממנו תוצאות חיים.

יכול גם לעורר את היראה מפל יראת דבר גשמי

ועוד יבריח את דעתו מאהבת הדבר הגשמי וידבק באהבת קונו ואמר יאמר העבד אהבתי את אדוני. וכן כשיירא ויפחד מאיזה סבה מסבות מקרי הזמן, יתן אל לבו ויאמר: מה לי לירא מדבר זה אשר להכל דמה, יותר טוב לי אם את האלהים אני יהיה ירא. ותכף יחליפנה, וימיר אותה רע בטוב, ויקבל שכר טוב, ומצא כדי גאלתו.

מפסידי האהבה

ואמרו עוד [חובות הלבבות פרק ה'] שמפסידי האהבה באלהים רבים הם מאד, מהם שיקצר האדם בדברים אשר תתילד מתוכם האהבה בבורא יתעלה, או שיעשה דברים אשר יפסידו את הדברים הגורמים לאהבת ה', ומהם השנאה באוהביו והאהבה בשונאיו. ע"ש.

הסימנים של אוהב ה'

והנה מי שהוא אוהב את ה' באמת, נפר הדבר במעשיו, שאינו ככל אדם, אלא מתנהג הוא בצורה אחרת עקב אהבתו, והוא אשר נקרא סימני האהבה, וסימני אהבת ה' יתעלה הם: [חובות הלבבות פרק ו'] שיעזב את כל מה שיטרידהו מעבודת הבורא יתברך.

וכן מסימני האהבה הם הראות יראת ה' ואימתו על פניו, כמו שנאמר (שמות כ) ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו.

יראת הענש ויראת הרוקמות

והנה בענין היראה יש את יראת הענש, שההולך רק בדרך זו אם היה בטוח שלא יצטרו הבורא בעבור חטאיו הוא לא היה ירא ממנו, ועל זה אמר אחד מן החסידים, אני מתבייש מאלהים שאעבדנו בעבור הגמול והעונש, ואהיה כעבד הרע אם יירא או יצפה לשכר יעשה, ואם לאו לא יעשה, אבל אעבדנו כיון שכך צריך להיות.

אבל היראה הנכונה היא יראת לכבודו ולרוקמותו ולעוץ גבורתו, ואיננה סרה מן האדם כל ימי חייו, וזאת היא העליונה שבמדרגות יראי האלהים אשר נזכרו בספרים ביראה, והיא המביאה אל האהבה הזכה והתשוקה בה' יתעלה.

לא יאהב ולא יירא זולתי מהבורא

ומי שהגיע אל המדרגה הזאת של היראה, לא יאהב ולא יירא זולתי מהבורא יתעלה, כמו שספר אחד מן החסידים על אחד מהיראים שמצאו ישן באחד המדברות, ואמר לו האינדך ירא מן האריה שאתה ישן במקום הזה, אמר לו אני בש מאלהים שייראה אותי ירא את זולתו.

ישוה בעיניו כפשוטה רצון ה' אם יגנוהו או ישבחוהו

ומסימני האהבה, שכשמצוה הוא את בני האדם לעשות את הטוב בעיני ה' יתברך, ולהתרחק מן הרע, ישוה בעיניו אם ישבחוהו בני האדם או יגנוהו.

וגם שיתנדב לעשות את רצון האל יתברך בנפשו וגופו וממונו ובניו, כמו שנאמר (תהלים מד) כי עליך הורגנו כל היום.

יזכיר את שם ה' על לשונו לשבח תמיד ולא לשוא

וכן שיזכיר את שם האלהים תמיד על לשונו בשבח והודאה ותהלה, כמו שנאמר (שם לה) ולשוני תהגה צדקך, ואמר (שם עא) ימלא פי תהלתך.

ולא יזכיר את שם הבורא לשוא ולשקר ולא בקללה, ונאמר (דברים כח) ליראה את השם הנכבד והנורא הזה וגו', וכן נאמר (מלאכי ג) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפייה, ואמרו חכמינו ז"ל (נדרים ח"י ב') על זה שייראי שמי אלו בני אדם שייראים הם להוציא שם שמים לבטלה.

בְּכֹל מַעֲשֵׂיוֹ יֹאמֶר אִם יִרְצֶה ה'

ועוד מסימני האהבה שְׂבָכָל מה שְׁעֵתִיד לַעֲשׂוֹת יֹאמֶר שְׁיַעֲשֶׂהוּ בְּרָצוֹן הַבוֹרָא [אם יִרְצֶה ה'], אֶפְלוּ אִם יִהְיֶה זֶה לְזַמֵּן קָרוֹב עַד מְאֹד. וְזֶה מִב' סְבוּת, הָאֶחָד שְׁאִין הָאֲדָם יוֹדֵעַ אֶת עֵתוֹ, וְהַשְּׁנִי מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ אִם נִגְזַר מֵאֵת ה' שְׁיַעֲשֶׂהוּ. [נִכְוֹן דְּבַר הַמְּסִייעַ לְאֵהָבָה הוּא, שְׂבַמְשָׁד הַיּוֹם? יִהְיֶה רְגִיל עַל לְשׁוֹנוֹ דְּבַרֵי תִשְׁבְּחוֹת וְאֵהָבָה לְאֵל יִתְעַלֶּה].

יִשְׁמַח בְּזִכְיוֹתָיו וְיִצְטַעַר עַל חַטָּאֵיו

וכן מסימני האהבה הוא שְׂמִחָתוֹ בְּזִכְיוֹתָיו, וְלֹא מִנְאֻוָּה וְתִפְאָרַת אֱלֹא מִשְׂמִחָתוֹ בְּהֵם, וְאֶבְלוּ וְיִגּוֹנוּ עַל חַטָּאֵיו, לְתִשְׁבּוּבָה מֵהֵם וְחִרְטָה עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁאָמַר דָּוִד (תהלים קיט) פְּלָגִי מֵיָם יָרְדוּ עֵינַי עַל לֹא שְׂמֵרוֹ תוֹרָתְךָ.

מסימני האהבה-תפלה בלילה ובמעלתה

וכן שְׁיִתְפַּלֵּל בְּלֵילָה [בְּנוֹסַח שְׁלוֹן], כִּי תִפְלַת הַלֵּילָה הִיא זָכָה יוֹתֵר מִתְפַּלַּת הַיּוֹם מִכְּמָה סְבוּת, הָאֶחָד כִּינּוֹן שְׁהָאֲדָם בְּלֵילָה פְּנוּי הוּא יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהוּא פְּנוּי בַּיּוֹם, וְעוֹד שְׁתַּאֲנוֹת הַגּוֹף מֵהַמְאָכֵל וְהַמְשָׁתָה, יוֹתֵר נוֹחִים בְּלֵילָה מִמָּה שֶׁהֵם נוֹחִים בַּיּוֹם. **וכן** שְׁבַלֵּילָה מִפְּסִיקָה הַחֲבָרָה בֵּינוּ וּבֵין בְּנֵי הָאֲדָם. **ובלילה** נְחִים חוֹשִׁיו מְרַב מִחוֹשִׁיו, וְאִינוֹ רוֹאֶה מַה שְׁיִטְרִידָהוּ וְלֹא שׁוֹמֵעַ מַה שְׁיִפְרִיעַ לוֹ. וְיִתְיַחַד בְּזִכְרֵי הָאֱלֹהִים, וְיִתְבּוֹדַד בּוֹ בַּעֲתֵי הַתְּיַחַד כָּל אוֹהֵב בְּאוֹהֵבוֹ, וְהַתְּבּוֹדַד כָּל חוֹשֵׁק עִם חֲשׂוֹקוֹ, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (ישעיה כז) נִפְשֵׁי אוֹיְתִיךָ בְּלֵילָה וְגו', וְאָמַר (שיר השירים ג) עַל מִשְׁכְּבֵי בְּלִילוֹת בְּקִשְׁתִּי אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשֵׁי.

וכבר הִזְכֵּר יִתְרוֹן תְּפִלַּת הַלֵּילָה הַרְבֵּה בְּסִפְרֵי הַקִּדְשׁ, מֵהֵם מַה שְׁאָמַר דָּוִד עִיָּה (תהלים קיט) זְכַרְתִּי בְּלֵילָה שְׂמֵךְ ה', חֲצוֹת לַיְלָה אֶקוֹם לְהוֹדוֹת לָךְ, קִדְמָתִי בִּנְשׁוּף וְאֲשׁוּגֶה, קִדְמוֹ עֵינַי אֲשִׁמּוֹרוֹת, וְנֵאָמַר (שם פח) יוֹם צַעֲקוֹתֵי בְּלֵילָה, וְעוֹד, וְנֵאָמַר (איכה ב) קוֹמִי רְנִי בְּלֵילָה.

ועקר הדבר אחי שבעת שתתפלל תסדר את התפלה לאט, ולא יקדים בה לשונך את לבך, כי טוב מעט בכונה מהרבות בלא כונה.

השמחה בה' ובידיעתו ובתורתו

ומסימני האהבה הוא השמחה והששון באלהים יתעלה ובידיעתו, והתשוקה לרצונו, והשמחה בתורתו, והחמלה על יראיו, כמו שנאמר (שם קיט) חבר אני לכל אשר יראוך, ואמר (שם מ) ישישו וישמחו בך כל מבקשיך, ואמר (שם קיט) בדרך עדותיך ששתי, ואמר (חבקוק ג) ואני בה' אעלוזה אגילה באלהי ישעי.

והנה אוהבי ה' הפירו את חפצו בהם ואת הנהגתו אותם ושהוא מנהלם ומכלכלם, ומאמינים הם שכל עניניהם ותנועותיהם נוהגים בגזרת הבורא יתעלה ובחפצו. והפסיקו לבחר בענין מעניניהם יותר ממה שבחר להם הבורא, שכן בוטחים הם על הבורא שבחר להם את הטוב והנכון.

גדל התשוקה לקיים את כל רצון הבורא

וכשהתברר להם לאוהבי ה' מהתורה את אשר צוה ה' יתעלה על עבודתו, ואת הצווי על ההמנעות מהתענוגים האסורים, בוחרים הם רק במה שהתיר להם ה' יתברך.

ואינם חדלים לצפות לבוראם, ולהשתוקק לרצונו בלבם ובמצפונם, והפסיקו לצפות לעולם ולרעהביו.

ומבקשים הם בכל לב מה' את העזר והאמץ להתחזק בעבודתו, ולהשלים את מצוותיו, ולהמנע מלהתרשל בהם.

ועל מה שיצליחו לעשות, ישבחו את האל. ומה שלא יוכלו לעשותו, יתנצלו לפני האלהים. וייחלו לעת שיזמין להם הבורא את היכלת

לעשותו, וייתחננו אל ה' על זה בנפש זפה ולב נאמן, ויהיה זה תכלית מאונים וקץ משאלותם מאלהים, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים קיט) אחלי יפנו דרכי לשמר חקיך.

והבורא יתעלה ישבח את עצם בחירתם בעבודתו אפלו אם ימנע מהם קיום המעשה, כמו שאמר ה' יתברך לדוד (מלכים א ח) יען אשר היה עם לברך לבנות בית לשמי, הטיבות כי היה עם לברך.

נמסו התאוות מלבם וכבתה אש היצר מהם

עוד הודיעונו [חובה"ל פרק ה'] שאוהבי ה' עזבו את עניני העולם הזה ואת הנהגת גופם, מלבם ומחשבתם, ומתעסקים הם בהם רק בחושיהם הגופניים בעת הצרך והדחק, מפני קלות חשיבות דברים אלו בעיניהם, ופנו את לבם לעניני התורה ועבודת ה' לכבוד הבורא יתברך ולרוממותו, ולשמר את מצוותיו, והם במה שבלבם מידיעת ה' כאלו עובדים אותו עם המלאכים הקדושים בשמי השמים.

ונמסו התאוות מלבם, ונעקר מהם התשוקה לתענוגים, בעבור שנכנס בהם התשוקה לעבודת הבורא ומאהבה אותו, וכבתה אש היצר מהם, ונפסק החם שלה מרעיוניהם, מגדל מה שלבשם מאור עבודת הבורא יתעלה, כמו שיארע לנר לנוכח אור השמש.

תראה צורתם שעלה עליה האור. ואם תעמד על הלכות, תראה לבבות נשפרות לאלהים, ובעסקי העולם שוממות.

הולכים במבחר הדרך

מלאה אהבת ה' לבותם, ואינם מוצאים תאוה בדברי הפרואים, ולא הנאה בשיחתם. מאסו דרך השחיתות, והלכו במבחר הדרך, ובזכותם מסתלקים היסורין, ויורדים הגשמים, ובזכותם ישנה האדם והבהמה.

וּבְרָחוּ בְעֶצְמָם מִן הָאֲסוּרִים, וּמִשְׁכּוּ אֶת יְדֵיהֶם מִמִּינֵי הַמְטַעְמִים, וְהָלְכוּ בְדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה. וְהִגִּיעוּ אֶל הַמַּעֲלֹת הַגְּדוֹלוֹת בְּיָמִים מוֹעֲטִים, וְהִרְוִיחוּ גַם עוֹלָם הַזֶּה, וְגַם עוֹלָם הַבָּא כַּמְבֹאָר בְּמִזְמוֹר אֲשֶׁרֵי הָאִישׁ.

מַעֲטָה הַיָּא עֲבוֹדַתְם בְּעֵינֵיהֶם

וְהוֹסִיף בְּעַל חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת שֶׁדָּבַר פֶּלֶא יֵשׁ אֲצֵלְךָ, שֶׁמַּעֲט הוּא בְּעֵינֵיהֶם הַמְצֹוֹת אֲשֶׁר צִוּם בָּהֶם הַבּוֹרָא, לְעִמַּת מַה שֶׁחִיבִים הֵם לַה' עַל טוֹבוֹתָיו שֶׁמְטִיב הוּא לָהֶם. וְעוֹד שֶׁבְּמִנְיֵן הַמְצֹוֹת שֶׁהֵם תִּרְוִיג, אֵינָם מַחְשָׁבִים מִכָּלל הַמְצֹוֹת שֶׁהֵם מְקִימִים, אֶת מְצֹוֹת הַלֵּא תַעֲשֶׂה, שֶׁכֵּן הֵם בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה, וְלָכֵן תִּקְטֹן בְּעֵינֵיהֶם עֲבוֹדַתְם לְאֱלֹהִים, וְיִמְעָטוּ אֲצֵלְךָ מַעֲשֵׂיהֶם מִחַמַּת מַאֲוִיִּים וּתְשׁוּקַתְם לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר הוּא רְצוֹן הָאֱלֹהִים.

וּבִקְשׁוּ מְצֹוֹת עֲשֶׂה אֲשֶׁר הֵם חוֹבֵת הַיְחִיד בְּכָל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם וּבְכָל עֵינֵן, וְלֹא מְצָאוּ אֶלָּא אֶת לְמוֹד הַתּוֹרָה וְלְמוֹד הַמְצֹוֹת. וְיִקְטֹן זֶה בְּעֵינֵיהֶם לְגַדֵּל מַה שֶׁהַתְּבַרֵר לָהֶם מִחוֹבַתְם לַבּוֹרָא יִתְבַרֵר, וְלָכֵן עֲבָדוּ אֶת הַבּוֹרָא בְּמְצֹוֹת שְׁכָלִיוֹת, וּמוֹסְרִים מְיַחֲדִים, וּמִדּוֹת טוֹבוֹת רוֹחֲנִיוֹת, וְהוֹסִיפּוּם עַל הַמְצֹוֹת הַיְדוּעוֹת לָהֶם בְּנִקְיוֹן לְבָבָם לַה' בָּהֶם, וְלִמְדוֹ מִדְרָכֵי הַנְּבִיאִים וּמִנְהַגֵי הַחֲסִידִים, לְבַקֵּשׁ שְׁיִרְצָה הַבּוֹרָא אֶת מַעֲשֵׂיהֶם וְשִׁקְבַל אוֹתָם מֵהֶם, וְהֵם מִכָּלל חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת וְכו'.

הַרוּצָה לְהַצְטָרֵף אֵלֵיהֶם מַה יַעֲשֶׂה

וְאִם אַתָּה אַחֵי חֲפָץ לִהְיוֹת בְּחִבְרַתְךָ וּלְהַפְנִס בְּקְבוּצַתְךָ, עֲזֹב אֶת מוֹתְרֵי עוֹלָמְךָ, וְהִרְגַּל אֶת עֶצְמְךָ לְעַמּוּד מִבְּלַעֲדֵיהֶם, וְהִקַּל אֶת טַרְח עֶסְקֵי הָעוֹלָם מֵעַל נַפְשְׁךָ, וּפְנֵה אֶת לְבָבְךָ מִלְּהַעֲמִיק מִחֲשַׁבְתְּךָ בָּהֶם, וַעֲשֶׂה אֶת הַדְּבָרִים הַצְּרִיכִים לָךְ בְּגוֹפְךָ לֹא בְּלִבְבְּךָ וּבְרַצוֹנְךָ, אֶלָּא כְּשׁוֹתָה אֶת הַרְפּוּאָה הַמְרָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אוֹתָהּ בְּפִיו, לֹא בְּרַצוֹנוֹ, שֶׁכֵּן הוּא מוֹאֵס

שְׁתִּיתָהּ עֲצָמָה, וּבְכָל זֹאת מְקַל הוּא עַל עֲצָמוֹ אֶת סִבֵּל מְרִירוּתָהּ, כְּדִי לְדַחוֹת אֶת הַנֶּזֶק מֵעַלְיוֹ, וְכִּי צָרִיךְ שְׂיֵהִיו צָרְכֵי עוֹלָמְךָ בְּעֵינֶיךָ.

וּכְבוֹר יְדַעַתְּ אַחֵי שְׂמַחֲשִׁבְתֶּךָ עַל עֵינֵי עוֹלָמְךָ לֹא תוֹסִיף לָךְ בְּמִזְוֹנְךָ מְאוּמָה, כְּמוֹ שְׂמַעוּט הַשְּׁתַּדְּלוּתֶךָ וְחֲרִיצוּתֶךָ בָּהֶם, לֹא יִגְרַע מִחֻקְךָ דְּבָר. וְעוֹד שְׂטָרְדַת לְבָבְךָ בָּהֶם תִּמְנַע אוֹתְךָ מִלְחָשֵׁב בְּמָה שְׂיוֹעִיל לָךְ בְּאַמֻּת, מֵעֵינֵי תוֹרְתֶךָ וּמִצְוֹת הַבוּרָא אֲשֶׁר נִמְסְרוּ לָךְ, וְקִבַּלְתָּ אוֹתָם עַל עֲצָמְךָ לְהִתְעַסֵּק בָּם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, וְתִפְסִיד אֶת זֶה וְלֹא יוֹעִילוּךָ.

תַּחֲפֹשׂ אֶת הַדְּבָרִים שְׂיוֹעִילוּ לָךְ

וְתִרְצֶה לְעֲצָמְךָ אֶת מָה שְׂיֵשׁ בּוֹ הַצֵּלַת נַפְשְׁךָ, וְתִקְדִּים אֶת הַזְּרִיזוֹת בְּעֵינֵי אַחֲרִיתֶךָ, וְתִשִּׁים אֶת הַשְּׂכָל לְמִלְכְּךָ, וְאֶת הַעֲנָנָה וְהַחֲכָמָה לְמִנְהִיגְךָ, וְהַפְּרִישוֹת תִּהְיֶה יְדִידֶךָ, וְתִתְנַהֵל לְאֵט וּבְמִתּוֹן לְקִנּוֹת אֶת הַמַּדּוֹת הַטּוֹבוֹת כְּפִי שְׁתַּצְלִיחַ, וְתִזְהַר מִן הַרְבּוּי וְהַהִפְלָגָה מִבְּלֵי הַדְּרָגָה פֶּן תִּאָּבֵד, כִּי רַב הַשְּׂמֹן בְּנֵר הִיא הַסִּבָּה לְכַבוֹת אוֹרוֹ.

וְתִזְהַר מִלְּהִתְעַצֵּל וּמִלְּהִתְרַפּוֹת, וְתִדְבֵּק הַזְּרִיזוֹת בְּזְרִיזוֹת, וְסִמוּךְ לְכָל מַדְרָגָה מִן הַמַּדּוֹת הַטּוֹבוֹת אֶת הַסִּמוּךְ לָהּ.

פרק ז' ענפי האהבה- הדבקות השמחה והקנאה

שלושת הענפים היוצאים מאהבת ה'

הנה אהבת ה' יתברך היא שרש העבודה, וממנה יצאו ענפים שלשה, והם: הדבקות בה', השמחה בעבודתו, והקנאה לשמו, כמו שהובא בדברי רבותינו [מסלת ישירים פי"ט].

והדבקות, היא שיהיה לבו של האדם מתדבק כל כך בה' יתברך, עד שכבר יפסיק לפנות ולהשגיח אל שום דבר זולתו, והוא מה שבא עליו המשל בדברי שלמה (משלי ה, יט) אילת אהבים ויעלת חן ודדיה ירוך בכל עת, באהבתה תשגה תמיד.

לפחות ידבק בה' בעת עבודת ה'

והנה תכלית וסוף המדה הזאת היא שיהיה האדם מתדבק אל בוראו בכל עת ובכל שעה, אמנם לפחות בשעת עבודת ה', אם אוהב הוא את בוראו, ודאי שתהיה לו את הדבקות הזו. וכמו שמצינו בירושלמי שאמרו (ברכות ל"ח א') שרבי חנינא בן דוסא היה עומד ומתפלל ובא חברבר והכישו ולא הפסיק את תפלתו וכו', אמרו לו תלמידיו רבי ולא הרגשת, ואמר להם יבוא עלי, מתוך שהיה לבי מכוין בתפלה לא הרגשתי.

הצווי על הדבקות

ועל הדבקות הזהרנו בתורה פעמים רבות וכמו שנאמר (דברים ל, כ) לאהבה את ה' אלהיך וגו' ולדבקה בו, וכן ובו תדבק (שם י, כ), ובו תדבקו (שם יג, ה). ודוד אמר (תהלים סג, ט) דבקה נפשי אחרוך. ועננו כל אלה הפסוקים אחד, שהוא הדבקות שהאדם מתדבק בה' יתברך שאינו יכול להפרד ולזוז ממנו. והדבקות והנחת והענג, הנמצא בעסק ענינו של הנאהב.

השְׂמִיחָה הִיא עֵקֶר גְּדוֹל בְּעִבּוּדֵי ה'

וְהַעֲנֵף השני הוא השְׂמִיחָה, וְהִיא תּוֹצְאָה מֵהַאֲהָבָה, שְׂכָן הַעֲבֹד מֵאֲהָבָה עוֹבֵד הוּא בְּשִׂמְחָה, וְהַשְׂמִיחָה הִיא עֵקֶר גְּדוֹל בְּעִבּוּדָה, וְהוּא מֵה שְׂדוּד מִזְהִיר וְאוֹמֵר (תהלים ק, ב) עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בּוֹאוּ לִפְנֵי בְּרַנָּה. וְאוֹמֵר (שם סח, ד) וְצִדִּיקִים יִשְׂמְחוּ וְעֲלְצוּ לִפְנֵי אֱלֹהִים וְנִשְׂשִׂיאוּ בְּשִׂמְחָה. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹס לְבָרְכָה (שבת ל, ב; פסחים קיז, א) אֵין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה.

יְהֵא לְבָד שְׂמִיחָה שְׂאֲתָה עוֹבֵד לֵה' שְׂאֵין כְּמוֹתָהּ

וּמִצִּינוּ שְׂאֲמְרוּ בְּמִדְרָשׁ (ילקוט שמעוני תהלים רמז תתנד) אָמַר רַבִּי אִיבּוּ כְּשִׂתְהִיָּה עוֹמֵד לִפְנֵי לְהַתְּפַלֵּל יְהֵא לְבָד שְׂמִיחָה עֲלִיד, שְׂאֲתָה מִתְּפַלֵּל לְאֱלֹהִים שְׂאֵין כְּיֹצֵא בּוֹ, כִּי זֹאת הִיא הַשְׂמִיחָה הָאֲמִתִּית שִׂיְהִיָּה לְבוֹ שֶׁל הָאֲדָם עֲלִז, עַל שֶׁהוּא זֹכֵה לְעַבֵּד לִפְנֵי הָאֲדוֹן ה' יִתְבָּרַךְ שְׂאֵין כְּמוֹהוּ, וְלַעֲסֵק בְּתוֹרָתוֹ וּבְמִצְוֹתָיו, שֶׁהֵם הַשְּׁלֵמוֹת הָאֲמִתִּי וְהַיִּקָּר הַנִּצְחִי.

וְאָמַר שְׁלֵמָה בְּמִשְׁלַח הַחֲכָמָה (שיר השירים א, ד) מִשְׂכְּנֵי אַחֲרִיד נְרוּצָה, **הַבִּיאֵנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נְגִילָה** וְנִשְׂמְחָה בָּךְ, כִּי כָּל מֵה שְׁזֹכָה הָאֲדָם לְהַכְּנִס יוֹתֵר לִפְנֵים בְּחֲדָרָי יְדִיעַת גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ, יוֹתֵר תִּגְדֵּל בּוֹ הַשְּׂמִיחָה, וְיִהְיֶה לְבוֹ שֶׁשׁ בְּקִרְבוֹ.

מַעֲלָתוֹ שֶׁל דָּוִד בְּעִבּוּדָה בְּשִׂמְחָה

דָּוִד שְׂכָבֵר הִגִּיעַ אֶל הַמַּעֲלָה הַזֹּאת שְׁעוֹר גְּדוֹל, אָמַר (תהלים עא, כג) תִּרְנְנָה שְׂפָתַי כִּי אֲזַמְּרָה לְךָ, וְנִפְשִׁי אֲשֶׁר פָּדִיתָ. וְהִינוּ שְׂכָל כָּךְ הִיָּתָה מִתְּגַבְּרַת בְּקִרְבוֹ הַשְּׂמִיחָה, שְׂכָבֵר הַשְּׂפָתִים הָיוּ מִתְּנַעֲנְעוֹת מֵאֲלֵיהֶם וּמִרְנָנוֹת, בְּהִיוֹתוֹ עוֹסֵק בְּתַהֲלוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְכָל זֶה מִגְּדֵל הַתְּלַהֲטוֹת נִפְשׁוֹ, שֶׁהִיָּתָה מִתְּלַהֲטוֹת בְּשִׂמְחָתָה לִפְנֵי ה', הוּא מֵה שְׂסִים וְנִפְשִׁי אֲשֶׁר פָּדִיתָ.

ענש על עבודה שלא בשמחה

ומצינו שהתרגם הקדוש ברוך הוא על ישראל מפני שחסרו את תנאי זה של השמחה בעבודתם, הוא שנאמר (דברים כח, מז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל, ועבדת את איביך.

הקנאה-משנאיך ה' אשנא

והענף השלישי הוא הקנאה, שיהיה האדם מקנא לשם קדשו יתעלה, שונא את משנאיו, ומשתדל להכניעם במה שיוכל, כדי שתהיה עבודת האל יתברך נעשית וכבודו מתרבה, והוא מה שאמר דוד עליו השלום (תהלים קלט, כא) הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי.

ואליהו אמר (מלכים א יט, י) קנא קנאתי לה' צבאות וגו', וכבר ראינו למה זכה בעבור קנאתו לאלהיו [שפינחס הוא אליהו], כמאמר הפתוב (במדבר כה, יג) והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל.

מי שאינו מוחה נתפס בעוון החוטאים

והנה כבר הפליגו חכמינו זכרונם לברכה (שבת נד, ב) לדבר במי שיש בזדו למחות בחוטאים ואינו מוחה, וגזרו את דינו להתפס בעוון החוטאים עצמו. וכן במדרש איכה (א, לג) אמרו היו שריה כאילים, מה אילים הללו בשעת שרב הופכים את פניהם אלו תחת אלו, כך היו גדולי ישראל רואים דבר עברה והופכים פניהם ממנו, אמר הקדוש ברוך הוא תבא השעה ואני אעשה להם כן.

מי שאוהב את ה' לא יוכל לסבל חלול שמו

והוסיפו ששיכות דבר זה של הוכחה עם אהבת ה' הוא, כי זה פשוט

שְׁמִי שְׂאוֹהֵב אֶת חֲבִירוֹ אִי אֶפְשֶׁר לוֹ לְסַבֵּל לְרֵאוֹת שְׂמָפִים אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ שְׂמַחְרָפִים אוֹתוֹ, וּבִדְאִי שְׂנִי צֵא לְעִזְרָתוֹ, וְכִּף גַּם מִי שְׂאוֹהֵב אֶת שְׁמוֹ יִתְבַּרַּךְ לֹא יוּכַל לְסַבֵּל וְלְרֵאוֹת שְׂיַחַלְלוּ אוֹתוֹ חֶסֶד וְחִלְיָה, וְשִׁיעֲבֵרוּ עַל מִצְוֹתָיו.

הוא מה שאמר שלמה (משלי כח, ד) עוֹזְבֵי תוֹרָה יִהְלְלוּ רָשָׁע, וְשׁוֹמְרֵי תוֹרָה יִתְגַּדְּלוּ בָּם. כִּי אוֹתָם שְׂמֵה־לְלִים רָשָׁע בְּרָשָׁעוֹתוֹ וְלֹא יוֹכִיחוּהוּ עַל פְּנָיו, הִנֵּה הֵם עוֹזְבֵי הַתּוֹרָה וּמְנִיחִים אוֹתָהּ שֶׁתִּתְחַלֵּל חֶסֶד וְחִלְיָה, אֲדָּ שׁוֹמְרֵיהָ הַמִּתְחַזְּקִים לְהַחֲזִיקָהּ, וְדֵאִי שְׂיִתְגַּדְּלוּ בָּם כִּי לֹא יוּכְלוּ לְהִתְאַפֵּק וּלְהַחֲרִישׁ, וְאוֹמֵר (תהלים צז, י) אוֹהֲבֵי ה' שְׂנֵאוּ רָע.

לְעַבֵּד אֶת ה' מִתּוֹךְ תְּשׁוּקָה לְהַגְדִּיל אֶת כְּבוֹדוֹ

עוד אָמְרוּ שֵׁם [מִסְלַת יִשְׂרָאֵל פִּי"ט] שֶׁהַכּוֹנֵה הָאֱמִתִּית בְּעִבּוֹדַת הַשֵּׁם הַמְּצוּיָה בְּחִסְדִּים אֲשֶׁר טָרְחוּ וְהִשְׁתַּדְּלוּ לְהַשִּׁיגָהּ, הִיא שְׂיִהְיֶה הָאָדָם עוֹבֵד רַק לְמַעַן זֶה שֶׁכְּבוֹדוֹ שֶׁל הָאֱדוֹן בְּרוּךְ הוּא יִגְדֵל וְיִרְבֶּה, וְזֶה יִהְיֶה אַחֵר שֶׁהִתְגַּבֵּר בְּאַהֲבָה אֵלָיו יִתְבַּרַּךְ, וְיִהְיֶה חוֹמֵד וּמִתְאַוֶּה אֶל הַגְּדֵלַת כְּבוֹדוֹ, וְיִהְיֶה מְצִטְעֵר עַל כָּל שְׂיִמְעֵט מִכְּבוֹדוֹ, שְׂאִזְזֵי עַבְדֵי אֶת עִבּוֹדָתוֹ לְתַכְלִית זֶה, שֶׁלְפָחוֹת מִצְדוֹ יִהְיֶה כְּבוֹדוֹ יִתְבַּרַּךְ מִתְגַּדֵּל, וְיִתְאַוֶּה שְׂכָל שְׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם יִהְיוּ כְּמוֹ כֵּן, וְיִצְטָעֵר וְיִתְאַנֵּחַ עַל מַה שְׂמִמְעָטִים שְׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם בְּעִבּוֹדַת הָאֵל, וְכָל שְׂכֵן עַל מַה שְׂמִמְעָט הוּא עֲצָמוֹ בְּשׁוֹגֵג אוֹ בְּאִנְסֵי אוֹ בְּחִלְשַׁת הַטֶּבַע, אֲשֶׁר קָשָׁה לוֹ לְהַשְׁמֵר מִן הַחֲטָאִים בְּכָל יְעַת, כְּעִנְיַן הַכְּתוּב (קהלת ז, כ) כִּי אָדָם אֵין צָדִיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחְטָא.

פרק ח' עצות והדרכות לבא על ידם לאהבת ה'

ינעים זמירות להגיע לאהבת ה'

רבותינו יעצו לנו כיצד להגיע לאהבת ה' יתברך, ואמרו [ארחות
 ידיקים שער האהבה] שינעים זמירות כדי למלאת לבבו
 שמחה באהבת השם, ע"ש.

וכמו כן יוכל לקרות את שיר השירים אשר הוא פלו משל לאהבת ה'
 כמו שהובא לעיל מלשון הרמב"ם, ויעורר בזה את האהבה, וכן
 יוכל לשורר פיוטים המדברים על אהבת ה', כגון ידיד נפש, או לך אלי
 תשוקתי וכו'.

חשב בפרטות כמה טובות עשה עמו ה'

עוד אמרו כעזר לאהבה [פלא יועץ אהבה] שיחשב בפרטי פרטות כמה
 וכמה טובות היטיב עמו ה' יתעלה מיום היותו ברחם אמו, ומכמה
 רעות הצילו, הן הגלויות לו, והן הנסתרות ממנו, על דרך שאמרו (ע'
 פסיקתא זוטרתא חקת כא, ט) שאין בעל הנס מכיר בניסו, הן שבאו
 עליו ונצול, והן שהיו מעותדות לבא עליו ולא באו, את הכל חיב האדם
 לתן אל לבו, ולאהב את בוראו באהבה עזה.

האבות מרפבה לשכינה

והנה בספר הברית (ח"ב מאמר י"ד) האריך בעניני אהבת ה', וכבר
 שבח את דבריו בזה הפלא יועץ בערך אהבת ה' וכתב שכבר הרב
 ספר הברית העמיק הרחיב והאריך לבאר את שרש האהבה והיראה
 בטוב טעם ודעת, דברי פי חכם חן (קהלת יב). אשרי אדם שוקד על
 דבריו. ועל כן הייתי חפץ להביא את תמצית דבריו בקצרה, אולי
 יתעורר הלב בדבריו הקדושים, וכך הם דבריו: הנה מצינו בספר ברית
 מנוחה שאלמלא נתנה רשות לעין לראות הנה עין בעין נראה איך פסא

מה ה' בביאור מצות אהבת ה' אהבת

הכבוד עומד על ראש כל צדיק ממעל לו, והחיות אשר הנה מרבעות פנים נושאות את הכסא, וזהו סוד שהאבות הקדושים הם מרובה לשכינה.

ה' הגדול והנורא בא לשכן את דכא כמוד

ועל כן תדמה בנפשך ששם הוי"ה ברוך הוא בדי' אותיותיו כפי אשר נכתב בתורה מאיר על ראשך, שורה הוא שם כמראה אש אוכלת, ותדע כי הוא הנורא הוא היוצר אשר אמר והיה העולם, ובא מרבבות קדש המוני מעלה, מלאכי צבאות, שרפים ואופנים, כרובים וחיות, לשכן את דכא ושפל רוח כמוד.

מתאנה חברתך חושק דודך

מבקש הוא את אהבתך, מתאנה חברתך, חושק דודך, להיות בסודך, אתה רעיתו, ואליך תשוקתו, להתפאר בך לשם ולתפארת ולתהלה, ולשמח בך, ולהטיב לך בעולם הזה ובעולם הבא, שטובת עולם הבא היא טובה אשר עין לא ראתה, והיא הצלחה שאין אחריה הצלחה, כי הצלחתה היא הצלחה נצחית.

ואם כך תדמה בנפשך אחרי אשר תשוב בתשובה וחרטה על כל עוונותיך בלב שלם, לבטח תדע שכן הוא בפעל, כי כך הבטיחנו יוצרנו, כמו שנאמר זכריה ט' וה' עליהם גראה, ונאמר ישעיה ס' ועליך יזרח ה' וכבודו עליך גראה.

שויתי ה' לנגדי תמיד כלל גדול בתורה

והנה כבר מצינו פעין זה שהרמב"ם במורה נבוכים [גי' נ"ב] והרמ"א באו"ח סי' א', הביאו ששויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים, אלא שהם כתבו זאת לענין היראה שעל ידי כך יזהר האדם מלעבר על רצון קונו, וכן האר"י ז"ל אמר

שִׁינֵי שֵׁם הוֹי"ה תְּמִיד בְּנִקּוּד יִרְאֶה וְהִיא תוֹעֵלֶת גְּדוֹל לְעֵנֶן הִירְאֶה, וְאִילוּ הַדְּבָרִים הָאֲמֹרִים הֵם שִׁיעֶשֶׂה זֹאת וְיָבֵא לִי אֶהְבֶּה.

לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׂוֹיֵתִי לְאֶהְבֶּה יֵשׁ בְּזֶה תוֹעֵלֶת גְּדוֹלָה

וְהוֹסִיף עוֹד שֶׁהָאֶהְבֶּה תוֹעֵלֶתָהּ הִיא יוֹתֵר מִהִירְאֶה, שְׁכֵן הִירְאֶה הִיא מֵהַנֶּפֶשׁ מְקַבֶּצֶת אֶת כְּחוֹתֶיהָ אֵלֶיהָ, וְתִסּוּג אַחֲרָיִךְ מִפְּחָד, וּמְצַמְצַמֶּת הִיא אֶת כְּחוֹתֶיהָ מִפְּנֵי הַחֲרָדָה, וְנִהְפֵּךְ הוּא עֵינֶיךָ הָאֶהְבֶּה שֶׁהִיא הִרְחִיבֶת הַנֶּפֶשׁ וְשִׁמְחָתָהּ בְּדַבַּר הַמְרַצֶּה לָהּ וְשֶׁהִיא חִפְצָהּ בּוֹ.

וְהִנֵּה אִם יִחַשְׁבֶּה שֶׁה' כִּנְגְדוֹ מֵצַד הִירְאֶה, יִרְצֶה לְפָטוֹר בְּמַהֲרָה אֶת זֹאת מִחַשְׁבָּהּ, וְיִרְאֶת שְׂדֵי יַעֲזֹב אַחֲרָיִךְ רָגַע קָטָן מֵהַשְׂאִיף כִּן בְּאֶהְבֶּה. וּמוֹדַעַת זֹאת בְּאֶרֶץ מֵהַשְׂמֵחָה שֶׁכָּל מֵהַשְׂזָכָה שֶׁנִּגְלוּ לוֹ רְזִי תוֹרָה, לֹא הָיָה אֶלָּא בְּעִבּוֹר רַב הַשְׂמֵחָה, שֶׁהָיָה שֶׁשׁ וְשִׁמְחָה מְאֹד עַל כָּל מִצְוָה שֶׁזָּכָה לַעֲשׂוֹתָהּ.

שְׂבִיעַת סְבוֹת לְאֶהְבֶּת ה'

וְעַרְףֵךְ שֵׁם לְפָנֵי הַקּוֹרָא ז' סְבוֹת, אֲשֶׁר בְּגִלְגָּלִם וְתַחֲזֹק הָאָדָם לְאֶהְבֶּת אֶת בּוֹרְאוֹ.

א' בְּעִבּוֹר הַצְּלִתְךָ מִהַצָּרוֹת וּמִכָּל רַע, וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵינְךָ מְכִיר בָּהֶם כָּלֵל, שֶׁאֵינִי בַעַל הַנֶּסֶם מְכִיר בְּנִיסוֹ, וְרַבִּים הֵמָּה הַהַצְּלוֹת מִן הַמִּין הַזֶּה, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר ה' שֶׁמְרַדֵּךְ מִכָּל רַע שֶׁמֵּר אֶת נַפְשְׁךָ, ה' שֶׁמֵּר צִאֲתְךָ וּבּוֹאֲךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

ב' בְּעִבּוֹר הַטּוֹבוֹת וְהַחֲסִדִים שֶׁעָשָׂה ה' עִמָּךְ. וְשֶׁהוּא מְזַמֵּן לְךָ אֶת כָּל מַחְסוֹרְךָ אֲשֶׁר יִחַסֵּר לְךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר פּוֹתֵחַ אֶת יַדְךָ, וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן.

ג' מפני שהוא מסתיר את עוונותיך מן הבריות, וחס על כבודך אף שאתה לא חס על כבוד מעלה.

ד' מפני שהוא מוחל על עוונותיך ועובר על פשעיך, ומרבה לסלח [כשעושה תשובה], כמו שנאמר [מיכה ז'] מי אל כמוך נושא עוון ועובר על פשע.

ה' בעבור שחלק ה' יתעלה מחכמתו לבשר ודם, וחנו לאדם דעת, וביותר זכה את האיש היהודי, באור תורה ונר מצוה, כדי לרוממו ולקדשו, ולהיטיב לו בטובה נצחית, לענגו בנעם ה' מזיו השכינה, ולאור באור ה' בתחית המתים.

ו' בעבור שהקדוש ברוך הוא אוהב את אבותינו ואותנו, ואנו סגלתו, וכל מגמתו וחשקו לאהבה אותנו, יותר מכל צבא מעלה, וה' חפץ בחברתנו וקרבתנו, שנדבק בו, כמו שנאמר [ירמיה י"ג] כִּאֲשֶׁר יִדְבַק הָאָזוּר אֶל מִתְּנֵי אִישׁ, כִּן הַדְּבִקְתִּי אֵלַי אֶת כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל בַּיִת יְהוּדָה, לְהִיּוֹת לִי לְעַם, וּלְשֵׁם וְלִתְהַלָּה וּלְתַפְאֲרָת.

ז' שראוי לאוהבו מצד מציאותו, והיא אהבה הבאה מן השכל, מחמת רב גדלת הבורא יתעלה ותוקף קדשתו, שכן השכל מחיב לאהב את כל איש חמודות אשר לו החכמות והמעלות והמדות הנעימים, כל שכן שנאהב את הבורא יתברך שהוא מקור הברכות, ושרש המעלות, וזו היא הנקראת אהבת הרוממות.

מה נעים גורלי שה' הוא נחלתי

ובכן תגדל שלהבת יה בכל חדרי לבך, ואשו הגדולה תמיד תוקד בקרבך, באהבה רבה, ותאמר בלבך אשרי לי, מה טוב חלקי, ומה נעים גורלי, אחרי שה' הוא נחלתי, הפודה ומציל מפרנס ומרחם, מכסה פשע, ומבקש אהבה, נושא עוון, וחונן הדעת, וכאב את בן ירצני

בעולם הזה, ולמי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני, אם אתקשר עמו בעבודות אהבה לעשות את רצונו.

לכן ישמח לבי, ואהב את אהובי ואבי השורה על ראשי, כי זה דודי, זה אלי ואנוהו, אלהי אבי וארממנהו, הוא תוחלתי סברי ותקונתי, תאות נפשי ותשוקתי, שוש אשיש בה', כי זכה אותי בכל הכבוד הגדול הזה, ובחר באהבתי, ועל זאת אתפלל ואתחנן ואבקש שאל יסיר את אהבתו לי כל הימים. ואם תעורר את אהבתך עד שתחפץ, זה לך האות כי כבר הגעת באותה שעה לאהבה אותו, באמת ובתמים.

כאשר ישמח באהבת ה' תבא אליו גם היראה

והיה כאשר שש עם ה' באהבה רבה, היראה תבא גם היא במחשבתו, כי יאמר ולשמחה מה זו עושה, שמא יגרם החטא ויבדיל בין הדבקים. כמו שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלהיכם. וממילא מאוד יזהר שלא יעבר את פי ה' לעשות קטנה או גדולה נגד רצונו יתברך, שהרי אם ימצא בו ערות דבור רע, או הרהור רע, ומן ה' יסור לבו, אזי בלי ספק שישתלק מעליו שם קדשו, וסביביו נשערה מאוד, ובזה ישמר מכל מה שפנגד רצונו יתברך.

וצריך שלא תסור מלזכר את קדשת שמו, אפלו רגע קטן, כמו שהוא יתברך אינו מתעלם ממך אפלו רגע קטן, שאם היה מתעלם ממך ותדבקך הרעה ח"ו.

בעבור זה ישוב בתשובה

וכמו כן יגרם לו דבר זה לשוב בתשובה מעוונותיו, שיאמר בלבו, בכמה דברים עברתי על רצונו יתברך, וכמה מצוות עשה בטלתי, מהם בשוגג ומהם במזיד, ואיך אתברך בלבבי לאמר אני מדור לכסא כבודו. ואם כה תחשב תצטער על מה שעשית, ותשוב אליו ותתודה בפיך, ותבקש את המחילה, ויקבל ה' את תשובתך. נמצא שהביאתך האהבה

מט ה' בביאור מצות אהבת ה' אהבת

אל התשובה. ועוד אחר שיידע כי תועבת ה' כל גבה לב, ושכינה אומרת אין אני והוא יכולים לדור בעולם, ישח קומתו וישפיל גאותו לפניו ותעלה. וכיוצא בזה בשאר אסורים.

וכן כמה מצוות עשה תלויות הן באהבה שכן כבר מאמין הוא שה' הוא האלהים ואין זולתו, ומקיים הוא בזה מצות ובו תדבק שדבוק הוא באלהיו. ועוד.

אהבת ה' באמת לא תניח שתפוח עמה

והאהב את ה' באמת, תמיד הוא שש במלכו, ושמח באלהיו, כי לעולם יתענג על ה', ותהי בפיו אהבתו כדבש למתוק, יותר מכל תענוגות בני האדם, ולא יתערב בו תאוה אחרת, כדרך כל אהבה שלמה הנקראת חשק, שלא תניח שתפוח עמה.

בטוי האהבה לה' בי"ד אופנים

והוסיף לבאר שהאהבה לה' מתבטאת היא בי"ד אופנים וכדלהלן.

א' שלא תאהב דבר אחר זולת הבורא, ואף אם כן יאהב לבד דבר זולתו יהא את אשר יאהב ה', כמו האהבה לכל זרע ישראל, וכן מצינו שה' אוהב משפט וצדקות, אף אתה תאהב כן. אבל אם תאהב את אשר שנה ה', כבר אין לך חלק באהבת ה'.

ב' שכל האהבות האחרות יהיו דבר קטן, נגד אהבתו ותעלה, ולכן תנדב לאהבה את ה' במקומו ובניו וגופו ונפשו, ואם יאהב את אחד מהם יותר מאהבת ה', יביא דבר זה לעבר על רצון ה' לפעמים.

ג' שיעמד ביראה ופחד תמיד מה', שלא יתגלגל על דו דבר שאינו מתקן לפני ה', ודבר שהוא נגד רצונו, ויפריד בין הדבקים.

הד' שִׁיחַפֵּשׁ וַיִּרְדֹּף תַּמִּיד, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בָּהֶם אֶת רְצוֹן ה', וְהֵם הַמְצֻוֹת וְהַחֲסָדִים וְהַצְדָּקוֹת, וְהַמְדוּת הַטּוֹבוֹת.

הה' שִׁיעֹזֵב אֶת כָּל הַמְחֻשְׁבוֹת וְהַדְּבָרִים הַמְעַכְּבִים מִמֶּנּוּ מִלְּהַתְעַלֵּס בְּאַהֲבַת ה', וּמִלְּהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ בְּכַבּוּדוֹ.

הו' שִׁימְהַר בְּעוֹסְקוֹ בְּעִנְיָנֵי הָעוֹלָם כְּדִי שִׁיפְטֹר מֵהֶם בְּמַהֲרָה, וַיִּפְנֶה לְבוֹ כְּשִׁינוּחַ מֵהֶם לְאַהֲבַת ה'.

הז' שִׁיקְשֶׁה עָלָיו פְּרִדְתּוֹ מִהַשְׁעִשׂוּעַ בְּשֵׁם ה', בְּהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לַעֲסֹק בְּמַלְאכָתוֹ.

הח' שִׁתְהַיָּה לוֹ שְׂמֵחָה גְדוֹלָה כְּשַׁעוֹשֶׂה הוּא דְבָרִים אֲשֶׁר יִמְצְאוּ חֵן בְּעֵינֵי הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ.

הט' הוּא שִׁישְׁתַּדֵּל שִׁיאַהֲבוּ כָּל הַבְּרִיּוֹת אֶת ה' יִתְעַלֶּה, וְאִם יִרְאֶה אִישׁ אֲשֶׁר לִבּוֹ פּוֹנֶה מֵאֵת ה', שִׁשְׁתַּדֵּל לְהַחְזִירוֹ לְרְצוֹן ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הוֹכַח תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ.

הי' שִׁיחַשֵׁק שִׁתְתַּמִּיד בּוֹ הָאֱהָבָה לַה' לְנֶצַח, וְשִׁתְתַּחַזַּק תַּמִּיד הָאֱהָבָה בְּקִרְבּוֹ.

היא' שִׁתְתַּעוֹרֵר בּוֹ שְׂמֵחָה גְדוֹלָה בְּזוֹכְרוֹ אֶת ה' הַנִּכְבָּד הַשׁוֹרֵה עַל רֵאשׁוֹ.

הי"ב שֶׁאִשׁ תַּמִּיד תוֹקֵד בְּקִרְבָּךְ בְּאַהֲבָתוֹ, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְרַבּוֹת הַלִּילוֹת, שֶׁאִפְלוּ בְּלִילוֹת בְּנֶפֶל תִּרְדָּמָה עַל אַנְשִׁים, וּבְשַׁעָה שֶׁהָאָדָם נִים וְלֹא נִים, וַיִּשָּׁן וַיִּקָּץ תִּבְעֵר בּוֹ הָאֱהָבָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, מִחֲמַת הַרְגֵל מִתִּיקוֹת זְכָרוֹ.

אֱהָבָה בביאור מצות אהבת ה' ה' נא

הי"ג שֶׁהָאֱהָבָה תַעֲוֹרֵר אֶת הַנֶּפֶשׁ כָּל כָּךְ עַד שֶׁתִּחַפֵּץ לְשׁוֹרֵר תּוֹקֵף תְּהִלּוֹת תִּפְאָרְתּוֹ, וַיִּתֵּן בְּפִיו שִׁיר יְדִידוֹת בְּשִׂמְחָה, בְּדַבְרִים הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאֱהָבָה לַה'. וְרָאוּי לְכָל אָדָם שֶׁיַּעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ שִׁיר מִדְּבָרֵי חֶשֶׁק לְבוֹרָא יִתְעַלֶּה, לְשׁוֹרֵר אוֹתוֹ בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה, בְּעֵת שֶׁהוּא מִכִּין עַצְמוֹ לְכָךְ.

הי"ד הוא שֶׁתַּעֲוֹרֵר הָאֱהָבָה בְּבוֹרָא כָּל כָּךְ עַד שֶׁיִּקָּר מְקַרְהוּ, שֶׁהָאֱהָבָה תִּקְלַקֵּל לוֹ אֶת הַשׁוֹרֵה, וְלֹא שֶׁיִּכְוִין לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים מְשֻׁנִּים וּבְשִׁגְעוֹן יִנְהַג, אֲלֵא שֶׁאִם נִפְלְאָה אֱהָבַת הָאָדָם לוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנִצָּא מִמֶּנּוּ אֵיזָה תְּנוּעָה זָרָה, אוֹ דְבוּר, בְּהִיּוֹת שֶׁמְאֹד עִמְקוֹ מִחֲשֻׁבוֹתָיו אֶל אֱהָבָתוֹ יִתְבָּרַךְ, יִדַע כִּי אֲשֶׁרִיו וְטוֹב לוֹ.

ויהי רצון שֶׁיִּזְכְּנוּ הַבוֹרָא יִתְעַלֶּה לְקַיֵּם אֶת כָּל מִצְוֹתָיו כְּרָאוּי מִתּוֹךְ אֱהָבָה עֲצוּמָה, בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ, וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיְעָן